

République du Sénégal



Ministère de l'Éducation nationale

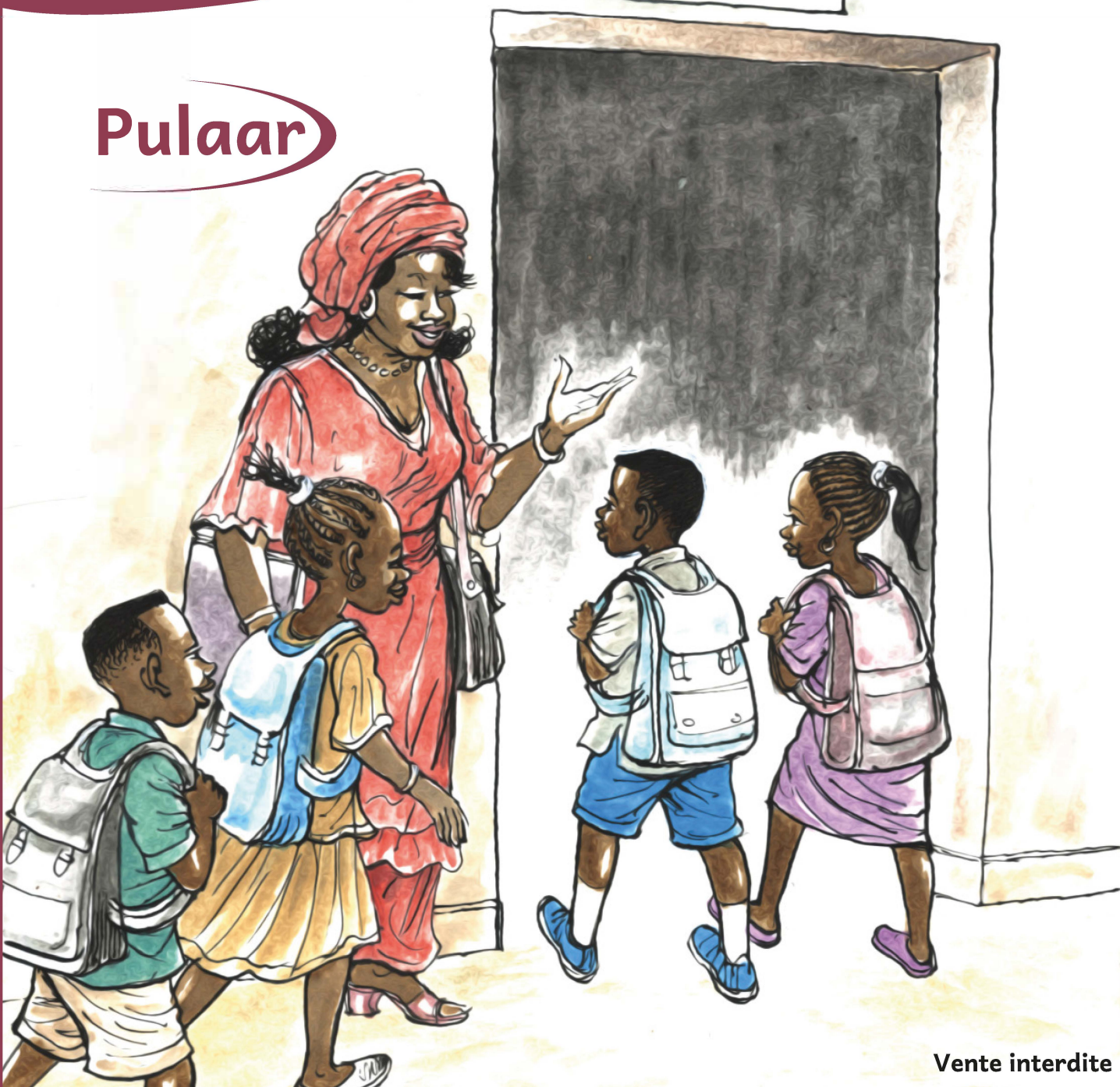
Taro

CE1

Deftere dufal

CE1

Pulaar



Vente interdite

LECTURE POUR TOUS

République du Sénégal



Ministère de l'Education nationale

Taro

CE1

Deftere dudal

Pulaar

Édition 2019
Réimpression 2020



Avis de droit d’auteur : ©2016-2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l’Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l’USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d’adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

AVANT-PROPOS

Le présent *Outil de classe*, destiné principalement à l'élève du Cours Élémentaire 1^{ère} année (CE1), est conçu dans le cadre du programme Lecture Pour Tous du Ministère de l'Éducation nationale (MEN) du Sénégal avec l'accompagnement de l'Agence des États-Unis pour le Développement International (USAID). Il trouve sa justification dans les résultats intermédiaires du Programme d'Amélioration de la Qualité, de l'Équité et de la Transparence (PAQUET), attendus en matière d'amélioration des performances scolaires dans les disciplines fondamentales telles que la lecture.

Élaboré en langue nationale et dans une perspective d'un soutien pédagogique, cet *Outil de classe* accompagne la mise en œuvre des enseignements apprentissages en lecture initiale.

De par la déclinaison, la formulation et la structuration de ses contenus, l'*Outil de classe* constitue un intrant pédagogique qui permet à l'enseignant(e) de dérouler tous les apprentissages et à l'élève d'apprendre directement à lire.

Dans l'*Outil de classe*, on retrouve :

- des leçons pour pratiquer le vocabulaire, la lecture fluide et la compréhension avec des textes développés sur la base des thèmes du CEB ;
- des textes pour apprendre à intégrer. Ces textes sont accompagnés d'un contexte et de consignes de lecture.

Indispensable à la classe, cet outil devrait aider les élèves à développer leurs compétences en lecture.

LOOWDI DEFTERE NDEE

Udditgol lekkol	6
Baawdo nehde	9
Ñalawma laabal.....	12
Laabal banndu	15
Asko Maari e Yero	18
Jokkere endam	21
Njeenaari	24
Kabirde janngirde	27
Ko o jidfo jukkude janje makko.....	30
Daado ko tiidniido	33
Guurte badde faayiida	36
Maari to fuwaar	39
Kawgel ganndal	42
Mbir mawdo feeñii	45
Pusgu Gurel Siriñ.....	48
Wallude wonbe e pusgu	51
Tabitingol 1	54
Hirjino feewtungo e boofdugol	56
Dispaaseer keso	59
Came	62
Reentaade rafi	65
To gure teeru too	68
Lekkol laabdo cer	71
Bonande taariindi.....	74
Ndeen en ladde men	77
Bakkere ina wadi nafaore.....	80
Leydi pawindi e sardiiji	83
Buubu e hakkeji mum	86
Janje ko fotde to Ndumbelaan,	89
Galle Hooreejo Leydi Senegaal	92
Sardinje lekkol amen.....	95
Tabitingol 2	98
Nanondiral	100
Badidi suka faade e jinnaabe mum.....	103
Ñiibnugol jam.....	106
Jaafotiral	109
Ballondiral hakkunde men	112
Ballondiral e nder galle	115
Kormotiral.....	118
Suka nehiido moy'yo jikku	121
No “enterwiiw” wadirtee	124
Kabagol jontinooje	127
Widto e enternet.....	130
Kuutoragol telefonj portaabal	133
Tabitingol 3	136
Beto.....	138



Winndannde 1

Udditgol lekkol

Lewru settaamburu maayii. Maari e Yero ngummitiima wakaas to galle maama mumen. Be ngoni ko e heblanaade udditgol lekkol. Hikka, be njawtata ko kalaas tatabo. Sukaabe bee ina cofti no feewi sabu **jiitondiral** mawngal janngo ngal. Jamma oo juutirii be. Sukaabe bee ina keppa ko weetata.

Be ngummiima law, be lootii haa be laabi. Neene Ayse yaltinani be comci mabbe. Maari e Yero boornii comci mumen, kacitii haa kaari, pa'i lekkol. E laawol hee, be pottiti e giy'iraabe mabbe, be calmotiri. Be tinaani tan haa suka gorko gooto baddiido moto jaawdo wirtii be, ulli be punndi. Yero rewi reentaade, haa taatii yani. Maari wulli, dogi hippii e makko. O sikki Yero ko keldo. Elewaaji paadi lekkol e mawbe wonnoobe sara doon ndogi ngari. Yimbe bee fof kuli, taarii mo. Gooto kala ina haalira bannge. Nde Maari anndi hay dara hebaani Yero, hakkille mum arti. Yero ummii darii, Maari walli mo fid'dude comci makko.

Doon tan, be keñii, be njokki laawol hade mabbe tardude. Nde be naati lekkol oo tan, sehilaabe mabbe njabborii be kelle e gulaali. Nde be njoodtii, Maari woni e **jeertinde** Yero, o wi'i mo : « So godngol wadii, ndeento-den laawol ngol. » Doon tan, direkteer oo soni. Fof'en naatoyi e nder kalaasuujj mumen. Funeebe bee noon ndañii ko betti dumen no feewi. Madam Jallo, joginoodo be rowane oo, nattii wonde e lekkol hee. Hikka noon, ko madam Kan jannginta be.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

jiitondiral : woni kawrital walla pottital wayruɓe yiidude ko booyi ;

jeertinde : woni reentinde neddo e huunde.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, ɓe ndewtina mi e laawol. So ɓe ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giyiraaɓe am bee ne tara winndannde ndee. So ɓe njuumii, mi rewtina ɓe e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Udditgol lekkol ko ñalawma

2. Maari woni e funeere mum Yero.

- jeddondiral
- jiitondiral
- piitondiral

- heertinde
- jeertinde
- seertinde

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko funeebe bee poti wadde hannde ?

Naamnal 2 : Hol sahaa sukaaɓe bee ngummii ?

So mi gasnii, mi muɓɓa gite am, mi miiɗtoo e ko musee oo yamiri mi koo, tee mi haala ko ari e hakkille am.

Binndol konngol

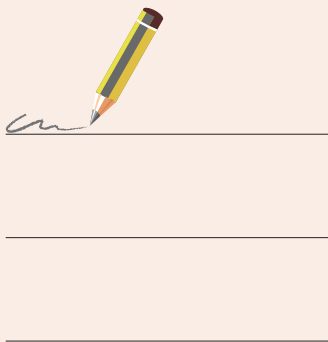
Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonɗe
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 2

Baawdo nehde

Maama Hammadi Jah ina yidi no feewi Maari e Yero. Dañande taaniraakon makko kon nehdi moyyiri ko huunde nde o daranii no feewi. O ummooto ko subaka law, o findina sukaabe bee. So ebe lootoo, o yahndoto haa to bitik too, o soodana be meew. So ebe kacitoo, maama Hammadi Jah ina wadta e mabbe hakkille. O seerataa e siftinde be yo be teddin ñamri. Be mbaasa **sammude** mburu e leydi. Hannde subaka noon, nde be kacittoo ndee, ullundu woni e mooytaade e sara mabbe, ina yiiloo ko ñaami.

Yero weddii ndu faɗo. Ndu diwi, ndu yani e koyngal Maari. Ndu rufori koppu makko oo. Maari dogi suudoyii to maama mum. Tan Yero woni e jalde. Maari ummorii noon, riddi Yero. Maama Hammadi tukkitii, yeewi be tan, be ndartii. Ko nii woni be nduttitii, be njokkitoyi kacitaari mabbe. Nde be ngasni, maama Hammadi noddii be nder suudu, woni e waajaade be. O wi'i be : « Neddo moyyo foti ko **teeyde**, waasa yaawde mettinde. » Maama Hammadi beydi heen hay gooto fotaani wadde kullel ko metti, alaa noon ko haali neddo. Caggal duum, sukaabe bee kersi, be yeewotiri, be moosi. Be yetti saakuuji mabbe. be pa'i lekkol. Yumma mabbe ina tawtoranoo. O weltii no feewi e no maamiraado oo wadiri nii. Neene Ayse Ñañ yi'ii no moyyi no maama Hammadi walliri dum nii e nehdi sukaabe bee.

Mi tara kelme dee e firo majje :

sammude : woni dillinde huunde haa wooda ko saami ;

teeyde : woni waftude hakkille no moyyi e ko wadata, yahra heen seese.

Taro regiingo

Mi tara winndande ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndande ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haande ndee.

Ekkorde :

1. Sukaabe bee ngoni ko e jaabe.
2. Mawbe ina poti sukaabe e hare.
3. Janngoowo ina foti so ina jaaboo naamnal.
4. Sukaabe bee mbeltiima no feewi ñande mabbe.

- teeyde
- jiitondiral
- sammude
- jeertinde

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko maama Hammadi Jah seerataa e siftinde sukaabe bee so ina kacitoo ?

Naamnal 2 : Hol ko ullundu nduu woni e wadde ?

So mi gasnii, mi jokkitira hakkille am ko foti rewde e ko musee oo tari koo.

Binndol konngol

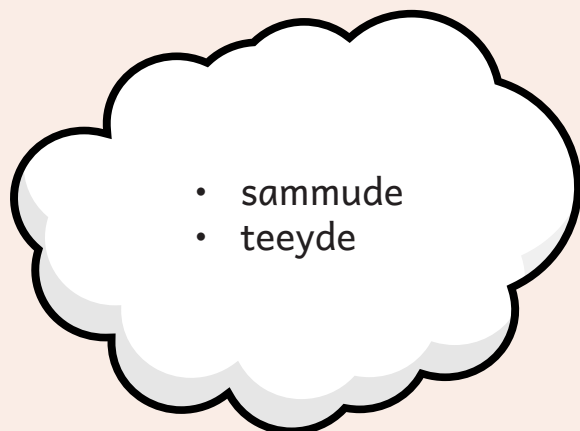
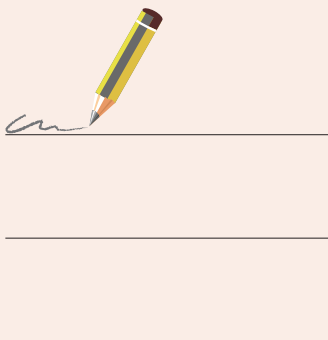
Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 3

Ñalawma laaɓal

Hannde ko alet, funeebe ɓee njanngataa. ʼBe mballat jinnaabe maɓɓe e laɓɓingol galle. Ko adii fof, ɓe puɗɗortoo ko cuudi maɓɓe. Yero werta leeso mum, **leema** comci mum nder armuwaar. Maari buri softude, o yaawii feewnude suudu makko. E oon sahaa, tawi kaaw maɓɓe na loota baali dii. Ko ɗuum tan Maari heppanta. Nde Maari gasni fittude suudu mum, tan yahi walloyde kaaw mum. Kaaw makko Alasan wiʼi yo o jaggu ɓoggol ngol haa tiida. Sehilaabe Maari mbirtii ɗoon, cooyinii mo, noddii mo : « Ooy Maari ! » Maari weltii no feewi nde yiʼi ɓe ndee. O weeyni ɓe junngo, o yejjitii nii omo jaggunoo njawdi. O woppi ɓoggol ngol, tawi o tinaani. Njawdi ndii boccitii, dogi, dogdu yaawndu no majannde nii.

Palee ! Palee ! Njawdi ndii boccitiima. Sukaabe ɓee ndogi, ngabbii ndi. Yero woni e deeynude hakkille Maari. Maari woni e miijaade ko kaaw mum jogori wiide. ʼBooytaani tan, ɓe nani gulaali keewdi mbedda. ʼBe cooyinii kaaw Alasan ina ara, ina **rewnii** njawdi ndii. Maari suudii e Yero, ina yeewa kaaw mum. Oon sooyinii mo, noddii mo, wiʼi mo : « Mi waɗataa ma hay dara ngol ɗoo laawol, kono reento. So godngol waɗii, jaggu ɓoggol ngol no moyyi. » Maari moosi, wiʼi yo o yaafo ɗum. Gooto kala ruttii e ko waɗatnoo. Ndeen sukaabe ɓee ngasnii golle mumen, neene Ayse rokki ɓe njaram follere buubɗam.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

leema : woni fawondira comcol e dow comcol, fotnda haa fota ;

rewnii : woni ardii ina jaggi boggol, njawdi ndii ina rewɪ e makko.

Taro regiingo

Mi tara winndande ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndande ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|---|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ŋakki e maggol koo. | 2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haande ndee. |
|---|---|---|

Ekkorde :

1. Yero lelnii boggol, ina heen ledde mum.

- leema
- neema
- weema

2. Kaaw Alasan ari ina puccu mum.

- rewnii
- sewnii
- bewnii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko funeebe bee ngoni e wadde alet hannde ?

Naamnal 2 : Hol ko kaaw Alasan rewnii ?

So mi gasnii, mi mubba gite am, mi miiytooo e ko musee oo yamiri mi koo, tee mi haala ko ari e hakkille am.

Binndol konngol

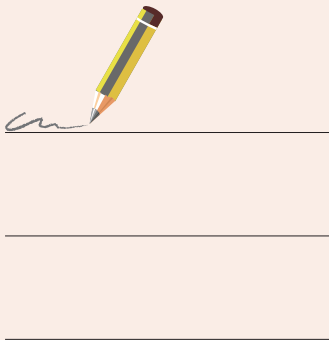
Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 4

Laabal banndu

Faati Kebe ko sehil Maari. Kanko e miñiraabe makko rewbe, yumma mabbe ina toppitii be no feewi. Oon ina toppitii kadi no feewi wandiraabe makko worbe bee. Omo woy'aa laabal balli mabbe e laabal comci mabbe. Wadi ñalawma gooto, Faati Kebe rewi daanaade doyingol belngol haa weetndori. Yumma makko findinii mo haa tampi kono o ummaaki. Nde o finoyta tawi waktuuji jeetati ndaarii yonde. O ummii tan, o yetti saak makko, o heñii o dogani lekkol. O rewaani nii e wufyaade saka lootaade. O yettii lekkol ko omo warñi cebek. Nde o yahi haa o joodtii, ko doon o tini comci makko ñii uuraani. Omo sikka wonde sehilaabe makko bee ina mbañti hakkille e comci makko ñii. Hakkille makko ronki deeyde.

O woni e reentaade be, o salii joododaade e mabbe ñalawma oo fof. Hay saanga poofteel, o jabaani fijdude e mabbe. Yanti heen kadi, hay so o naamnaama ko woni, o jabataa jaabaade. Hay Maari, mo o joododotoo e taabal gootal oo, haawaa mo no feewi, kono waawaa wiide mo hay dara. Ko nde sonaa ndee tan, Faati Kebe dañi jam. Doon tan o heñii o hooti. Nde o yettii galle mabbe tan, o adii fof ko boortaade comci ñi o boorninoo ñii. O yahi o lootoyii haa o laabi. Hannde noon, Faati Kebe anndii hol ko wadi neene makko ina tampi no feewi ngam be laaba.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

woyaa : woni waɗti heen hakkille mum, na sokli, na tiidaa ;

weetndori : woni leeli finde, leeli ummaade e doyngol.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giyiraaɓe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

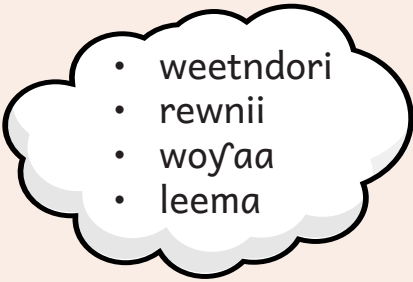
Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Baaba ina jande sukaaɓe mum.
2. Maari rewii ɗaanaade haa
3. Goggo nana comci sukaaɓe mum.
4. Nagge nana ñalel keccel.

- 
- weetndori
 - rewnii
 - woyaa
 - leema

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko hebtii Faati Kebe hannde ?

Naamnal 2 : Hol no o yahri lekkol ?

So mi gasnii, mi jokkitira hakkille am ko foti rewde e ko musee oo tari koo.

Binndol konngol

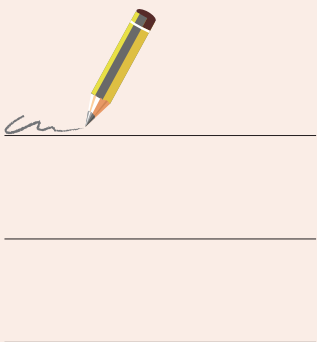
Tafngo konngol

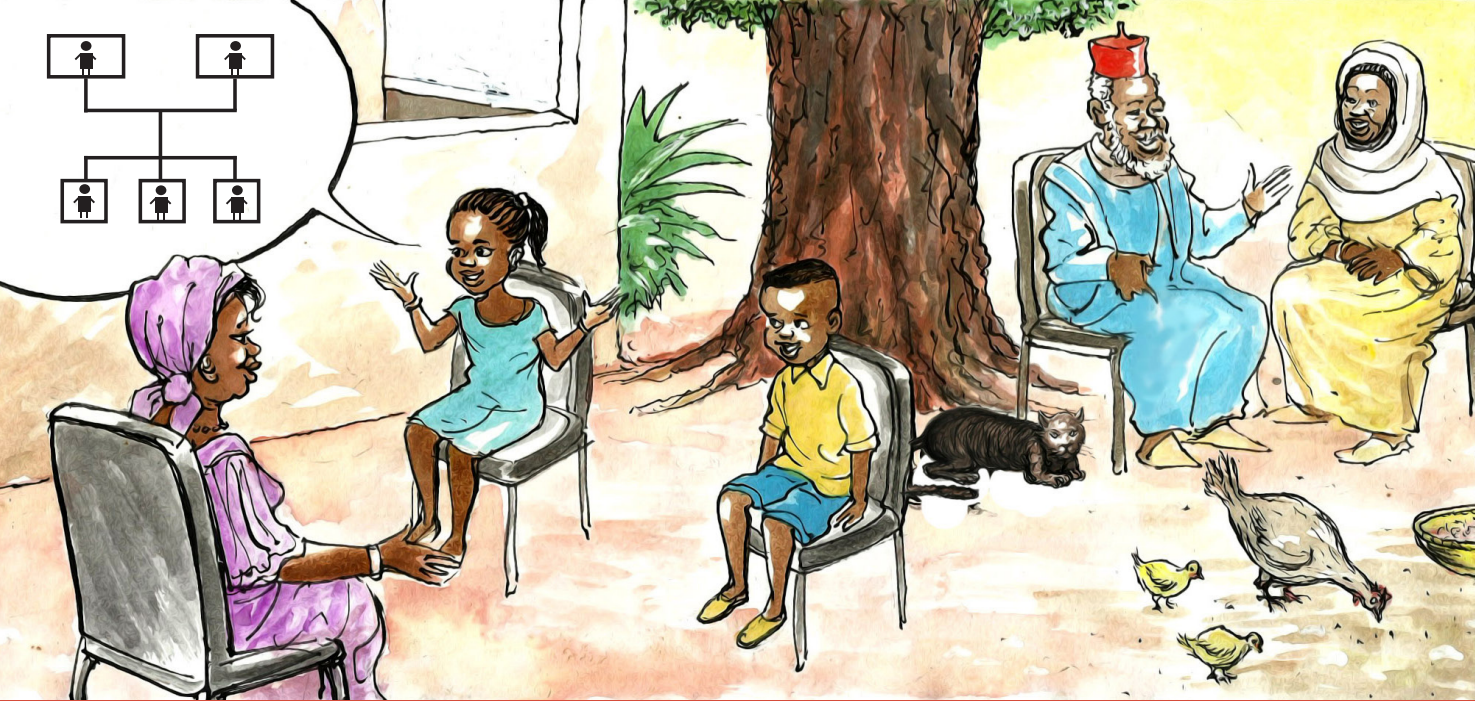
Jamirooje :

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 5

Asko Maari e Yero

Maari e Yero ina keewi ko njoododii e jinnaabe mumen. 'Been ina kaalana be **iwdi** mabbe. 'Been ngummorinoo ko 'Bunndu. Kikiide gooto, gorgol mabbe Hawo tawi ebe ngondi, o naamnii be : « Hol e mon baawdo haalande mi asko men ? Hol no jinnaabe maama mon gorko jibindo baaba mon wi'etenoo ? Mbele ko doo e tan be meednoo hodde ? Hol to maamiraabe mabbe ngumminoo ? » 'Do Maari fuddii doo tan, be nani gulaali e galle takkiido be oo. « Mballee min ! »

Maari e Yero ngummii ndogani toon. Jinnaabe bee ne ngabbii heen. Ndeen be njetiiima, be nani Iisaa Juuf ina wulla : « Ko ngooroondi ! » Maari e Yero ndogi cuudii caggal gorgol mumen. Baaba Umar dogi ari, ina jogii sawru mawndu. Nde o yottii ndee, o jali. Ndeke yoo ko mbato wonnoo. O wi'i : « Ko ngel mbatoyel tokosel tan ngullaton ! Onon kuli deedi ! » Gorgol mabbe wi'i yo be ngar, be njokka yeewtere mabbe. Ndeen be njoodtiima, Maari jokki : « Baaba wi'iino min wonde, ko jinnaabe mum kodi e Gurel Siriñ koo burii duubi teemedere. **Njaati** amen gorko wi'etenoo ko Siidi Muusaa. Yumma makko ko Sira Kummba. Koreeji makko fof ngummii ko 'Bunndu. » Gorgol mabbe weltii heen no feewi, wi'i be : « Onon, odon nganndi iwdi mon ! 'Duum ko huunde moyfere.»

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

iwdi : woni do iwaa, do ummaa ;

njaati : woni jibindo maamiraado.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Ko Fuuta woni Maama Sammba'en.

- diwdi
- ciwdi
- iwdi

2. amen ko baañoowo mawdo wonnoo.

- njaafi
- njaati
- njaadi

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol be Maari e Yero keewi joododaade ?

Naamnal 2 : Hol ko gorgol mabbe Hawo yidi be kaalana dum ?

So mi gasnii, mi muɓɓa gite am, mi miiɗtoo e ko musee oo yamiri mi koo, tee mi haala ko ari e hakkille am.

Binndol konngol

Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 6

Jokkere endam

Huunde e besngu amen hodi ko Gurel Siriñ. Wanndiraabe rewbe baaba am, e dendiraabe am, e kaaw mum baaba am ko doon kodi. Banndiraabe amen fof ina keewi hawritde. Min mbaɗata dum ko jontondiral. Hannde noon ko besngu Wuro Soogi nguu bismii min.

Nde heddii ñalawma gooto e pottital ngal, njahdu-mi Wuro Soogi ko e funeere am, e miñi am, e baaba am, e neene am, e gorgol am gooto, e kaaw am e sukaaɓe mum diɗo. Min njoli ko e otooji diɗi. Hakkunde wuro amen e Wuro Soogi ko kiloomeetuuji sappo. E laawol ngol, min tinaani tan haa woodi ko min nani. Oto oo dartii ; yimbe fof paayi.

Naamnii-mi Maari ko woni. O wi'i : « Ko oto men paani. Maa en kiir hannde. » Baaba am jippii, tawi ko pono oo fusi. Doon e doon, o waɗti heen godɗo. Min mbeltii heen, min njanti e laawol. Ndeen min njettiima Wuro Soogi, min tawi doon koreeji amen godɗi dii. Fof'en ndenti, ina njeewta, ina pija, ina njala. Bibbe kaawiraabe bee e bibbe gorgilaabe bee ina **njanondira**. Jamma oo weli no feewi. Janngo mum, kaaw amen e gorgol amen noddi besngu nguu fof. Ender yeewtere ndee, baaba am siftini min ko min njiidi e no min poti jaggondirde. Fof'en mbi'i ngal doo pottital foti ko **ñiiɓneede**, sabu engal tiidatina endam. Ko ñalawma belɗo wonnoo, mo hay gooto yejjittaa.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

njanondira : woni tooñondira wondude e fijirde e jaleede ;

ñiiɓneede : woni wadeede haa juuta balde, haa booya do woni doo walla no woniri nii.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraaɓe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

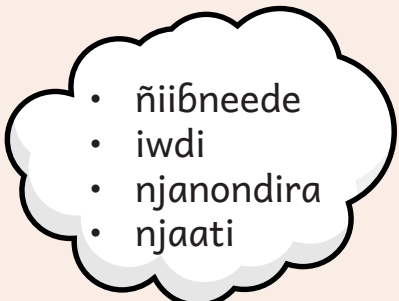
Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo. | 2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Fedde rewɓe e worɓe nana
2. Galo anndii ko Jolof woni mum.
3. Pittugol lekkol oo ina foti ñande kala.
4. men hodnoo ko e suudu huɗo.

- 
- ñiiɓneede
 - iwɗi
 - njanondira
 - njaati

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol wuro besngu nguu heewi fottitde ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii besngu nguu ina yida fottitde sahaa e sahaa kala ?

So mi gasnii, mi jokkitira hakkille am ko foti rewde e ko musee oo tari koo.

Binndol konngol

Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 7

Njeenaari ndii

Hitaande kala, komin amen ina yubbina kawgel burdo waawde **wallifo** e nder lekkolaaji hee. Kala elew burdo yoodde winndannde, yeene. Meer komin oo ko debbo. Omo tiidnii no feewi e bambaare nokku oo. Ko kanko teddiniraa kawgel ngel. Kawdo fof, tottete ko njeenaari mbi'eteendi « Kudol kanje ». Hikka noon, ko sehil amen bi'eteedo Faati oo hawi. Dum wonani mo teddungal mawngal, kanko e galle mabbe fof. Hannde woni ñalaande tottirgol njeenaari ndii.

Subaka law, tawi dingiral ngal heewii yimbe. Ko hilifaabe, jinnaabe elewaaji e elewaaji dii ngari tawtoorede. Fof'en ngari ko mawninde ñalawma oo. Hedde waktuuji sappo, Meer oo ari. Omo wondi e yahdiibe makko. Yimbe bee fof ngummii. Elewaaji dii njimi **jarfol** leydi Senegaal.

Caggal duum, be njoodtii. Booytaani tan, asamaan bawli kurum, woni e tobde. Yimbe ndogi, naati e kalasuuji. Nde yahi haa woni hojomaaji sappo e joyi, tobo ngoo dartii. Golle dee njokki. Meer oo ummii, yetti konngol. O salmini arnoobe bee fof. O yetti be e garaangal mabbe. O siftini be darnde nde be poti daraade e jande sukaabe bee. Faati noddaa ari, omo moosa sabu weltaare. Meer oo rokki mo junngo. O buucii mo hade makko tottude mo njeenaari ndii. Faati hebbii njeenaari mum. Fof'en ngummii ndarii, poɓɓani mo. O weltii haa o debi woyde. Caggal duum, kanko e koreeji makko e sehilaabe makko, be kooti. Be ngartidi e weltaare mawnde.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

wallifo : woni binndugol yimre, jimol walla deftere ;

jarfol : woni jimol ngol leydi bakkortoo, faarnortoo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Ngon-den ko e yontere..... defte janngirde.



- wallino
- wallifo
- wallita

2. Ñande 4 awiril, elewaaji njimii leydi Senegaal.



- carfol
- gartol
- jarfol

Faamaamuya Tottirde jaabawuuji peeñdi ñii e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ñee.

Naamnal 1 : Hol ko kewata e komin hee hitaande kala ?

Naamnal 2 : Hol arɓe tawtoreede ñalawma oo ?

Naamnal 3 : Hol ko yimɓe ɓee mbaɗi nde Faati Kebe hebi njeenaari mum ?

E sahaa kala, mi hollira to jaabawol ngol woni e winndannde hee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde ñee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo ñee ñoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande ñee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 8

Kabirde janngirde

Hikka lekkol amen ko ko dañi kodo. Ebbo « Yo fof'en tar » ngoo, e fedde janngunoobe e lekkol amen hee ngarii toon. Ko kabirde janngirde be ngaddi toon. Ko duum wadi lekkol oo ina yubbina ñalawma dokkingol deen kabirde. Janngoowo kala maa heb kayeeji, kabirde binndirteede e diidirteede. Ebe tottee kadi defte kalaas e defte galle.

Subaka law, Maari e Yero ngardi e jinnaabe mumen. Ebe ñaantii haa be njoodi, ebe mbakkii saakuuji mabbe. Jinnaabe bee njoodii e les baasuui dii. Maari e Yero nde nji'i kabirde pawaade e dow taabe dee, gooto e mabbe kala ina **welka**. Heen madam gooto wi'i elewaaji jiidube kalaas fof, yo ndentu do gootel. Elewaaji naatdi hikka dii ndarii yeeso taabal mumen. Be ngoni e duñondirde. Gooto kala ina wiya ko kañum ardotoo. Yimbe tinaani tan haa elew gooto yani e taabal hee, fof jiiɓii.

Kabirde dee fof carii. Sukaabe bee ngulli, gooto kala woni e **takkude** godɗo oon. Won e jinnaabe bee ngari wallude Musee Saaña. Be ngoni e deyyinde elewaaji gullooji dii. Musee Saaña wi'i elewaaji dii yo koccu kabirde dee, pawa de e dow taabal hee. O wi'i yo elewaaji dii mbaɗ seese, gooto kala maa heb kabirde mum. Caggal duum, fof rewi laawol. Nde tottingol ngol gasi, Maari e Yero mbeltii no feewi. Gooto kala yetti kabirde mumen.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

welka : woni weltii haa burti ;

takkude : woni wiide goddo ko kam wadi tawa a laabaaka.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraaBe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. defte moyye ina walla janngoobe.
2. So leydi ina yimee, yimbe fof ndaroto.
3. Janngoowo kala ina so tottaama njeenaari.
4. A fotaani miñe ko wadaani.

- 
- jarfol
 - takkude
 - wallifo
 - welka

Faamaamuya Tottirde jaabawuuji cuudfiidi

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko ebbo “Yo fof’en tar” e fedde janngunooɓe e lekkol hee nafi lekkol oo ?

Naamnal 2 : Hol ko hollirta sukaaɓe bee keblaniima tottirgol kabirde janngirde dee ?

Naamnal 3 : Hol darnde jannginooɓe bee e ñalawma oo ?

E sahaa kala, mi hollira ɗo tuugnii-mi e winndannde ndee haa njaabtii-mi.

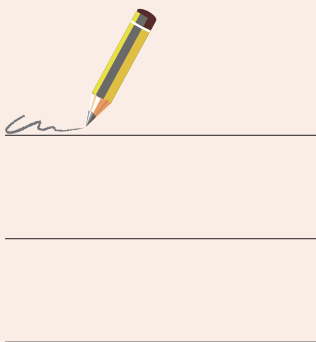
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee ɗoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 9

Ko o jid̄o jukkude jaṇde makko

Accaa ko mawnum sehil am Faati Kebe. Omo yahra e duubi sappo e tati. 'Doo e jonte d̄idi omo waḍa kawgel. Omo heppani d̄um. Omo tiid̄nii e jaṇde makko. Omo yidi yawtude e lekkolaaji toowdi d̄ii. Hanki jamma noon, kaaw makko arii galle. O yeewtidi e jinnaabe Accaa ko juuti. Oon sahaa, tawi Accaa ina jannga. Nde o leloyii, o ronki ḍaanaade. O woni e miijaade ko foti addude ḍoon kaaw makko oo haa ina **jengira** nii.

Nde o arti lekkol janngo mum, o naamnii neene makko ko kaaw makko yahatnoo. Neene makko moosi, anndini mo ko jukkude endam tan addunoo mo. Kaawiraado oo arnoo ko **yamande** biyum Accaa. Oon noon hodi ko gure dow. Accaa jaaki, deyyi. O ronki hay rewtaade binndande makko. Omo miijoo ko o foti waḍde.

Saanga futuro, Accaa yalti galle. Kiraade njonti, o yi'aaka. Jinnaabe makko paayi, be njiilii mo banngeeji fof, be nji'aani mo. Yumma oo siftori yeewtere maḅbe hanki, woni e woyde. Nde waktuuji sappo jamma njoni, be cooyinii Accaa e madam mumen ina ngara. Yummiraado oo foofi, jab̄bii biyum, hippii e mum. Baaba makko ne weltii heen, yetti, adam oo. Madam oo anndini be Accaa ko suka jid̄o janngude. 'Dum noon, o fotaani ḍaccirde nii tan jaṇde makko. Jinnaabe bee podani madam oo maa be ndaro no moyyi e jaṇde biyiibe ndee janngo e jam.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

jenngira : woni hiira haa nder jamma ;

yamande : woni ñaaganaade gorko debbo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giyiraaɓe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo. | 2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Kaw Alasan yahi galle Accaa'en ko biyum.

- yimande
- yamande
- yeewande

2. Neene yiɗaa Abuu ina nii ladde.

- lenngira
- janngira
- jenngira

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ñee.

Naamnal 1 : Hol ko Accaa foti wadde ñoo e jonte ?

Naamnal 2 : Hol ko addunoo kaaw mum Accaa e galle hee ?

Naamnal 3 : Hol no neene mum Accaa wadi nde o sooyinii Accaa ina ara ina wondi e Madam mumen ?

E sahaa kala, mi hollira to jaabawol ngol woni e winndannde hee.

Binndol konngol

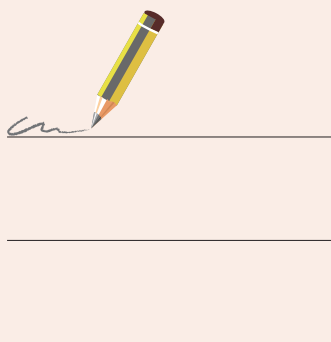
Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde ñee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo ñee ñoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande ñee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 10

Daado ko tiidniido

Daado dañi ko duubi sappo e dīdi. Dañal galle maɓɓe heewraani noon. Ko ɗuum wadi mo tiidnaade e yiɗde jaɗde. Subaka fof, Daado finata ko fajiri, wona e rewtaade binndande mum. So o gasnii, o walla neene makko, o toppitoo miñiiko gorko. So ɓe **kacitiima**, ɓe ndoga, ɓe pa’a lekkol. So Daado hirndoyaaki, o lawyat kaake, neene makko fooftoo.

So o jippiima, o wonata ko e rewtaade. Miñiiko oo noon yiɗi kañum ko fettoyde bal. So ɗuum wadii, Daado nodda mo, walla mo wadde ekkorde ɗe musee makko tottunoo mo. Yumma makko wonaa celludo lebbi dīdi hannde. Wadi ñalawma, o wi’i yo Daado woppu jaɗde, walla mo e golle. Daado noon yiɗaa woppude jaɗde, tee omo jokki e toppitaade neene makko. O jippoto lekkol, o defa hiraande, o feewna galle oo, o wuppa so tawii waawii wonde. Madam makko jaaki sabu Daado nattii janngude no moyyi.

Wadi ñalawma gooto, Daado ronki ɗum muñde, hiiwtii woni e woyde. O haalanoyi madam maɓɓe ko o wondi koo. Oon ari yeewtidde e yumma makko mbele ebe ndaɗa feere. Doon tan, goggo makko yettii. Nde o hedii madam oo, o faami so jaɗde Daado toppitaama ina wadi nafoore. Nii woni, o wi’i maa o noddu ɓiy miñiiko ara walla yumma mum Daado haa seɓora. So ɗuum wadii, Daado maa waaw jukkude jaɗde mum. Ko nii woni Daado weltii no feewi e ndee ɗoo feere.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kacitiima : woni ñaamii subaka, mbaalndiima ;

hiiwtii : woni tecci daande dow, ina wulla, ina luuka, ina woya.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

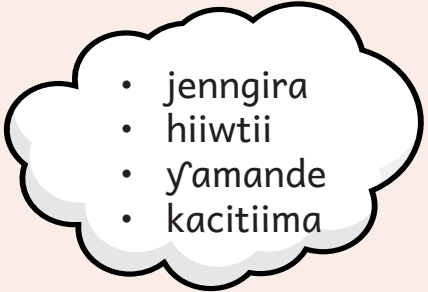
Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Muusaa..... woni e woyde.
2. Mi yidaa ada nii dingiral.
3. Sukaabe bee ko adii ina ndawa lekkol.
4. Baaba fotaani biyum mo oon yidaa.

- 
- jenngira
 - hiiwtii
 - yamande
 - kacitiima

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko holliri Daado ina yurmii neene mum ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii Daado nattii janngude no haanirta nii ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii gorgol mum Daado noddi biy miñum
yo ar walla yumma mum Daado ?

E sahaa kala, mi hollira do tuugnii-mi e winndannde ndee haa njaabtii-mi.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

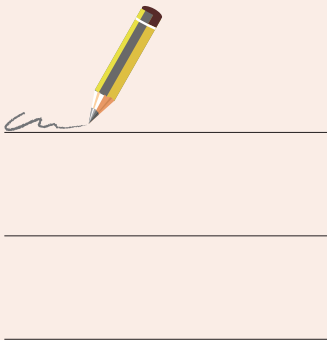
1. Mi tara kelme
gonde dee e nder
ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am tawa
engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 11

Guurte badde faayiida

Ko e guurte mawde wonaa. Maari e Yero njanngii no moy'fi. Baaba Umar e neene Ayse mbeltiima e mabbe. Be pellitii weltinde be. Be nawi be **lulnde** wadnde fijirde e jande.

Ndeen be njettiima, Maari e Yero e sehilaabe mumen **njippinaa**. Janngo e mum, be pud'dii fijirde e golle. Funeebe bee nana maha pijirkon bakke, ina caña, ina ñoota, ina njannga defte, ina mbada coftal balli. Ñalawma tatabo oo, ardiibe sukaabe bee ndentini be. Ñalawma oo weli. Ko duum saabii sukaabe bee njahndoyii ladde. Be njahdi e mawbe dīdo. Ladde ndee ina famdi, kono ende sukki. Be naworii ñaamde e pijirkon.

be njahii ko juuti hade mabbe yettaade. Asamaan oo fuddii waylaade. Ladde ndee niɓɓiɗi seeda. Be nani dille kulɓiniide. Musee Kulibali rentini be, woni e limtaade be. O teskii Iisaa Juuf araani. Be ngoni e eeraade mo. Alaa ko be nani so wonaa oolel daade mabbe. Doon tan, Yimbe bee nani Buu ! Be kuli haa ebe ciñña. Be njeccitii, be nji'i Iisaa e madam Kan ina njala. Sukaabe bee ngulli : « Odon ceknii no feewi ! Emin cikka Iisaa ko majjuɗo, odon kulɓina min ! » Kambe fof be ngoni e jalde. Ndeen be njahndiima ko juuti, madam Kan noddii be yo be ngar be ñaama ñaltaari (njogonal). Ndeen be gasnii, be nduttii jipporde mabbe. Nande heen, be kootdii e tampere kono be mbeltiima no feewi.

Mi tara kelme dee e firo majje :

lulnde : woni jahgol e nokku wada toon balde seeda ina golla ;

njippinaa : woni mbismaa e nokku, tottaa do kodi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Elewaaji dii njahi hikka ko Luga.

- hulnde
- lulnde
- yulnde

2. Hobbe arnoobe futbol ko to lekkol too.

- kippanaa
- cippanaa
- njippinaa

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol no jande sukaaɓe bee yahri hikka ?

Naamnal 2 : Hol ɓe sukaaɓe bee ngondi e guurte mumen dee ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

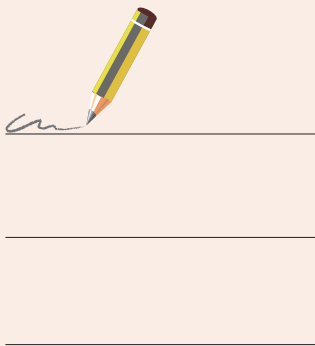
1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee.

2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 12

Maari to fuwaar

E fuwaar hikka oo, Maari yahii y'eewoyde gorgol mum Nafi to kantin mum. O yeeyata ko **cud'aari** njoodndi. Won e mayri ko kanko feewni, keddiindi ndii ko cud'aari booyndi ndi o hesditini.

O werti njeeygu nguu, o joodii omo fada soodoobe. Debbo gooto ari suuti cakka njoodka ka ñaaye jillondiraade. Ko Maari feewnunoo ka nde woni e guurte. Debbo oo y'eewi ka, o yeeytii ka, o soodi ka. Maari weltii heen. Nde debbo oo yahi haa yidi yobde, yidi kadi fotndaade cakka kaa, tan ka tayi. O haayti soodde, o tottiti mo cakka kaa.

Bernde Maari metti heen no feewi. Gorgol makko yidi weltinde mo, rokki mo kaalis. O wi'i yo o yah kantinaaji goddi dii o y'eewa ko woni toon. Maari **fokkiti**. Heen sahaaji, o daroo doo o wona e y'eewde comci, walla o y'eewa too o mema pijirgel kesel. Uurngooji beldi ina ummoroo e won kantinaaji. O yejjiti mette dee. Nde o yettii e kantin gooto, o hawri doon e sehil makko Faati. Be njahdi y'eewoyde kantinaaji goddi. Maari soodi tanngal e gatooji, o rokki heen Faati.

Ndeen Maari artii kantin goggo mum, o yi'i debbo garnoodo doon subaka oo ina habbi cakka tay'nooka kaa. Gorgol makko wi'i mo : « Nde njahndoyi-daa ndee, peewnit-mi cakka kaa, njeey-mi ka debbo oo ». Maari weltii no feewi, hootdi e gorgol mum. Fuwaar oo weliino no feewi !

Mi tara kelme dee e firo majje :

cudaaari : woni ko debbo wadata e banndu mum haa bura yoodde, ko wa'i no kootone, jawe, cakkaaji, ekn. ;

fokkiti : woni yahi, huuyi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Hobbe bee ko galle joom wuro.
2. Elewaaji dii njahata ko Kanel.
3. Caggal bottaari, Sele fa'i jehre.
4. So kew wadii debbo kala hollirat mum.



Mi hed'too, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko gorgol Nafi yeeyata to fuwaar too ?

Naamnal 2 : Hol ko wadi Maari wiide fuwaar oo weliino ?

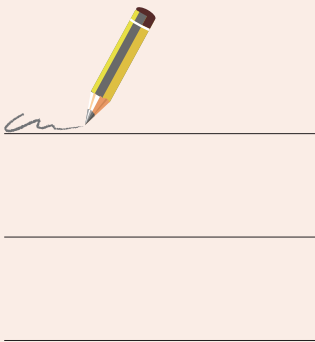
So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

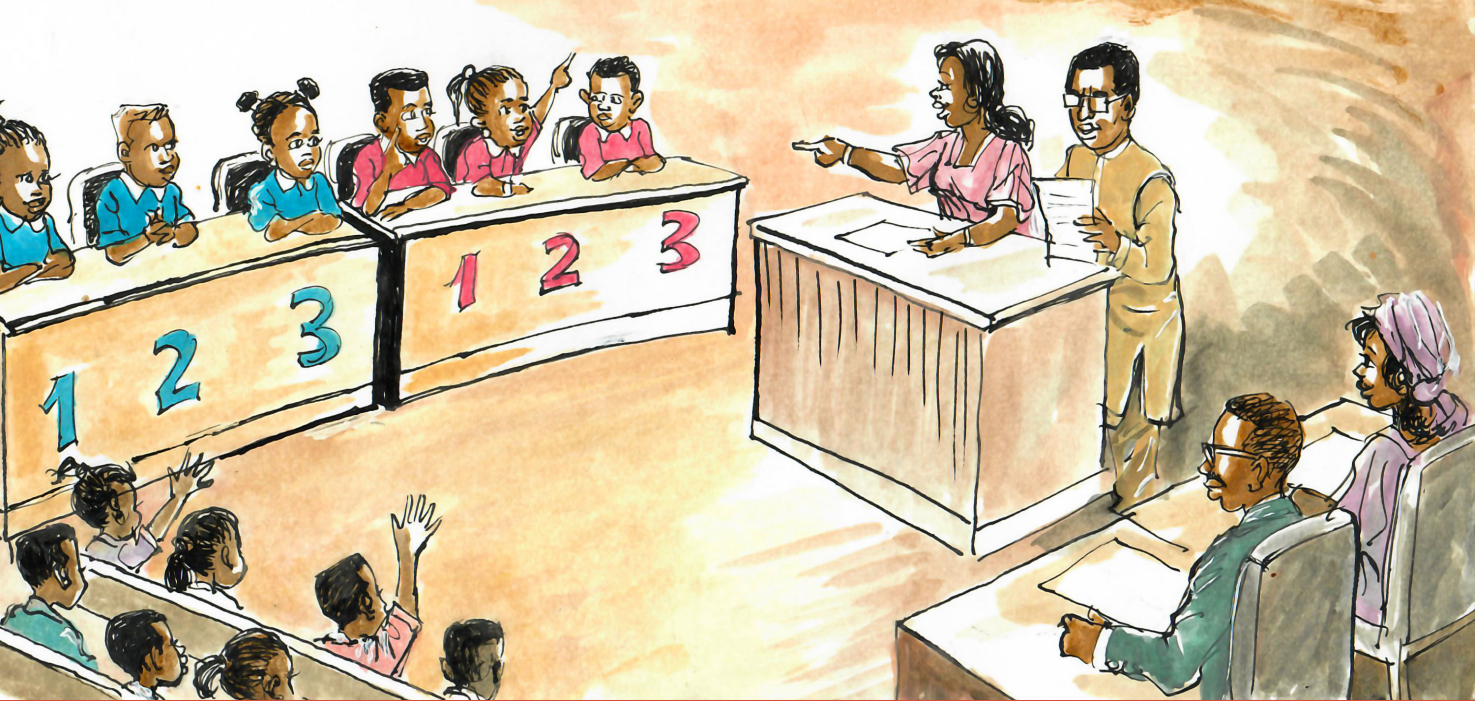
Binndol konngol**Tafngo konngol****Jamirooje :**

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moy'yi e konngol am hee.





Winndannde 13

Kawgel ganndal

Wonaa ko e yontere welnere wadanaande lekkolaaji tokoosi dii. Kalaas tataɓo mo madam Kan jogii oo, ko kañum hawrata e kalaas Musee Saañaa. Hade waktuuji nayi yonde, tawi Direkteer oo bismiima hilifaabe bee e yeeboobe bee. Jinngoobe bee nana njima, ina pobb̃a, ebe kirjina goomuuji dii.

Kawgel ngel fuddiima. Ko won e jannginoobe bee njogii naamne dee. Wodbe bee njogii ñaawoore ndee. Elewaaji dii fof nana mbaɗa ko mbaawi, ebe na njaabtoo jaabawuuji moyfi. Ina wa'i no hakkunde kalasuuji didi dii hay gooto heen waawaa keddiido oo. Kala debdo dadde tan, goddo oo hebtoo dum.

Nde yahi haa heddii binndande jowitiide e taarik dee, yimbe tinaani tan haa natti nande daande kaaloowo oo. Mikoroo oo deyyi. Ndeke kuuraa oo ko ko kuppi. Yimbe fof paayi. Direkteer oo wi'i yo be ndeey be pada. Sukaabe bee keppe, ina njaha ina ngarta. Nde be njahi haa be natti daminaade, kuuraa oo arti, golle dee **bamti**. Naamnal cakkitiingal cadtungal werlaa. Hay goomu ngootu jaabtaaki. Bee nana gaañoo hoore, bee nana nata feedeendu ina picca. Yero yeewi Maari, woni e moosde. Hakkille Maari wa'i no gartudo nii, buri laabtude. O jaabtii tan, fof'en ngoni e fobbude kelle. Kalaas mabbe rokkaa tobbe keewde, haa ko duum wadi be nawi raay. Kawgel ngel gasii. Jinngantunoobe be bee **murti**. Huunde ndee deeyti seeda, wadatnoobe kawgel bee ndokkondiri juude, be kootdi.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ɓamti : woni yettiti, fudditii ;

murti : woni mbeltii haa burti.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, ɓe ndewtina mi e laawol.
So ɓe ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee.
So ɓe njuumii, mi rewtina ɓe e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol
ngol,
mi teskoo ko ɗakki e
maggol koo.

2. Mi suɓtoo
helmere
waawnde
timmitinde
konngol ngol.

3. Mi winnditoo
konngol ngol e
kayee am tawa
mido huutorii
helmere haannde
ndee.

Ekkorde :

1. Nde pooftel gasi sukaaɓe bee jaɗde.



- tamti
- yamti
- ɓamti

2. Muusaa honngi buubaa mum,
amoobe bee fof



- turti
- murti
- surti

Mi hed'too, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnai 1 : Hol ko woni darnde jannginoobe heddiibe bee ?

Naamnai 2 : Hol ko saabii jinngantunoobe Maari'en be murti ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

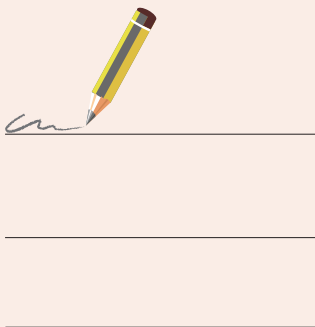
Binndol konngol**Tafngo konngol**

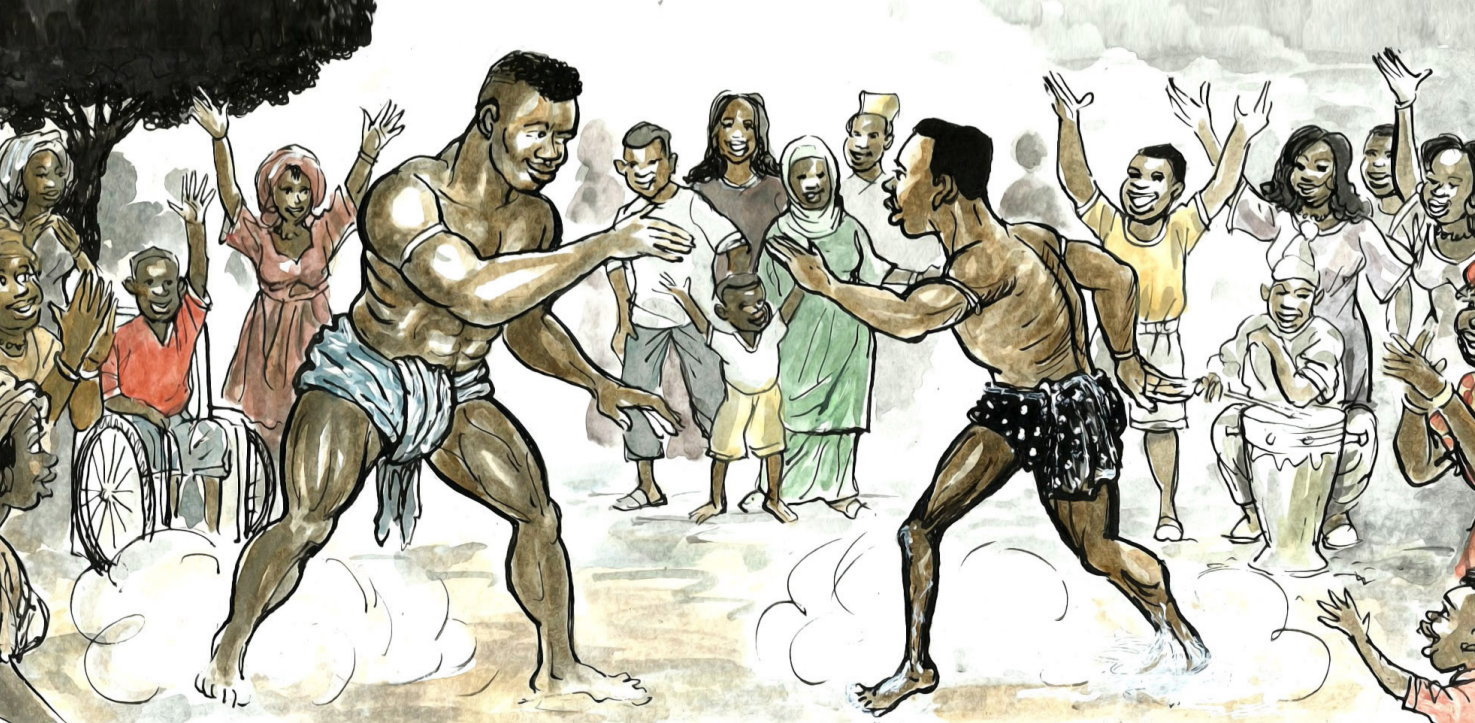
Jamirooje :

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 14

Mbir mawdo feeñii

Kala nde coñal gasi, gure kodduɗe keewi ko waɗde lammba. Ko ñum fijiɗe coŋa. Ko e ñiin lammbaaji mbiruuji mbaɗatnoo kawgel. Ko heen mbiruuji tiidɗi peeñatnoo. Hikka noon ko Wuro Soogi yontaa. Ko toon mbaɗat-mi guurte, ño galle maama Sala Bah'en ñoo. Hannde noon, ko mbir amen Dem Barogal hawrata e Sam Feetere, mbir kanelnaabe oo.

Ko nde mbiruuji ñii boortii, yimbe bee buri teskaade wonde Sam Feetere ko njool. Kono omo laya koyngal ñaamal. So a yi'ii mo cikkataa ko o tiidaani. Barogal ño woni e diwde ñoo, ina hollira doole mum, wondude e softeende e **kuse** tiidɗe, ina yenanaa ko kañum libata. Yahdiibe makko ina ngulla, bawdi ñii ina beydoo welde. Ñeeñbe bee ina njima, Sam Feetere ina deyyini tan. Sahaa e sahaa kala o moosa, o weeyna yeeboobe bee junngo.

Nde arbit oo suufli, fof wiiti cel ! Barogal fa'i e Feetere. Oon woni e yahrude caggal, ina ardini ñaamal mum, ina tuufoo mo. Barogal rewɗi e makko haa o yalti keerol dingiral ngal laabi ñiɗi. Arbiit oo hartii mo, wi'i mo so o waɗtii tan o libaama. Barogal yiɗi yettude koyngal ñaamal Feetere. Oon heñii no majannde nii iwtiri mo caggal, jaggi e nadorde makko. Barogal yiɗi boccitaade. Feetere roondii mo haa dow, fukki mo e leydi. Yimbe fof naji. Hol miijinooɗo nguu ñoo njomu! Feetere ina yaawi, tee ina jogii doole. Mbir mawdo feeñii !

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kuse : woni kette teewu, ina wi'ee kadi kuce ;

tuufoo : woni fuunta haa jagga, haa liba.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraaBe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Sukaabe nana pooli e les lekki.
2. Caggal nde sukaabe bee fof ndeyyi, maama tinndol mum
3. Mbaroodi jogii ko tekkude de wardi kulle.
4. Nde bawdi dii mbeli, sippiroobe bee

- 
- banti
 - tuufoo
 - murti
 - kuse

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol yontaabe wadde lamma ?

Naamnal 2 : Hol sippiroobe hannde ?

Naamnal 3 : Hol ko wadi yimbe bee naji ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

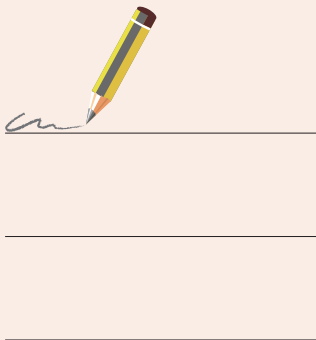
1. Mi tara kelme gonɗe
dee e nder ruulde
hee.

2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 15

Pusgu Gurel Siriñ

Yimbe Gurel Siriñ mbayrii dañde hono oo jamma e mettude. Wuro ngoo fudɗiima jirwude gila fajiri, ñande aset ñalawma **duggere** mabbe mawnde ndee. Nde waktuuji tati kikiide njoni, asamaan oo fudɗii bawlude. Yimbe bee keñii, ngoni e yaltirde wuro ngoo gooto gooto. Doon e doon tan, henndu mawndu riddi heddinoobe doon bee. Dum woni e tobde. Ndiyam naati e nder wuro ngoo. E sahaa dabbo, henndu mawndu nawori kala ko yeeyoobe bee mbertunoo, ndu liɓi bale galleeji keewɗi. Ndiyam naati e nder galleeji haa wi'i tep. Sekketaaji e cate ledde ngoni e **hummbude**, de keewi no feewi e mbeddaaji hee.

Cuudi dii fof keewi ndiyam. Yimbe bee njalti boowal ina njiiloo ballal. Rewbe bee nani mbammbi cukalon mumen. Mawbe bee nana mballee no njaltiri. Worbe bee nana kumta jawdi ndii, kono nganndaa do be nawata ndi. Be njaakdi e ko'e mabbe.

Doon e doon tan, gulaali ngulli. Ko neene Hawaa woni mo yi'aani biyum. Yimbe bee fof paayi. Cukalel ngel yiilaa e wuro hee fof. Ko hedde waktuuji jeetati jamma ngel yiitaa. Goggo Jeyni ari ina yetti ngel. Yimbe galle bee fof mbeltii heen, be njetti goggo Jeyni. Fudɗiima jamminde. Moni kala rentinii besngu mum do gootel, yeewi lobbudu ndu heewaani henndu, joodii doon ina fada. Haa goram ! Sukaabe nana daanii e koyde jinnaabe mumen. Ko noon yimbe mbaaldi haa weeti daanaaki.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ñee e firo majje :

duggere : woni jehre waɗoore yontere kala, ina wi'ee kadi luumo ;

hummbude : woni heedtude dow ndiyam, tawa debbaani.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudɗitoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo. | 2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Ko ñande aljumaa woni Galoya.

- luggere
- suggere
- duggere

2. So bal weddaama e maayo wonata ko e

- summbude
- hummbude
- lummbude

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko yimbe bee mbaɗata boowal ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii yimbe bee fof njaaki ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

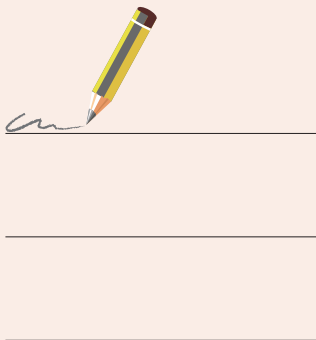
1. Mi tara kelme
gonde dee e nder
ruulde hee.

2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am tawa
engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 16

Wallude wonbe e pusgu

Balde tati hannde, tobo siltaani e Sahre Gawdi. Hay gooto waawaa daanaade. Yimbe bee fof nani e mbedda hee. Galleeji keewdi njanii. Fof boni. Yimbe bee njaakii. Be ndenti hakkunde wuro, ebe njiiloo peeje. Ko e oon sahaa, yimbe cooyinii otooji deggondirdi ina ngara. Yettere Alla, ballal arii.

Meer oo ardii e hilifaabe wodbe, o wi'i yimbe bee : « Doo e kikiide, maa on ndarnane baasuui do yimbe **duhii**, to caggal wuro too. Maa wood e mon yahbe toon, heddiibe bee ngona e kalasuui lekkol hee. Maa on ndokke nguura. Galle fof maa heb saak maaro, kilooji sappo suukara e bidonj nebam mo liiteruui sappo. Maa on keb kadi mbajjuui e matalaaji e leece.» Hakkillaaji yimbe bee ngartii jooni. Ebe na nduttoo galleeji mabbe addoyde kaake keddiide dee. Sukaabe bee ndentini jawdi ndariindi ndii, be nawi ndi to geddu peewnaado to caggal wuro too.

Ndeen midi yonii, kamiyojaaji keewdi kaake njettii e wuro hee. Fof'en mbadi **lasal**, tottirgol ngol fuddii. E dow duum neddo gooto heñii yidi arditaade, o duñi fof'en. Wonnoobe e lasal ngal mettini, ngoni e dukde. E nder teeyre, woodi gardo siftinde mo wonde omo foti ranje no yimbe bee fof nii. Nde waktuuji jeegom kikiide paandii, ko ndeen pompiyee'en ngaddi moto-pompe, puddii yaltinde ndiyam dam. Sahre Gawdi yaawataa yejjitde nguu doo pusgu !

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

duhii : woni moolii e nokku, suudii e nokku, ina wi'ee kadi duwii ;

lasal : woni gorol walla lenjol, walla deggondiral huunde, ina wi'ee kadi sappe walla ranj.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|--|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko njakki e maggol koo. | 2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|--|---|--|

Ekkorde :

1. Nde toɓata ndee, be'i dii ko les caali.
2. Bidonj julɗo waawaa
3. Ñande, baaba soodii njawdi.
4. Maari'en mbaɗi tan ko gootal.

- 
- duggere
 - duhii
 - hummbude
 - lasal

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko Meer oo totti yimbe yanaabe pusgu bee ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii yimbe Sahre Gawdi njaawataa yejjitde pusgu nguu ?

So mi gasnii, mi haala ko teskii-mi e winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol****Jamirooje :**

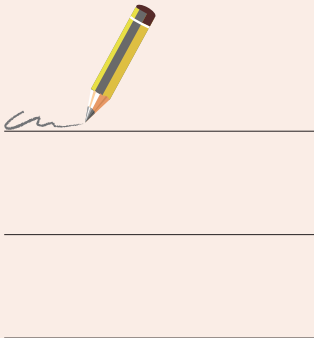
1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.



Ngonka :

Lekkol mon ina wada kawgel ngam anndude janngoowo burdo waawde tarde. Kalaas mon ina foti jeyeede heen. Ko aan subaa yo a tawtore. Ngam heblude ma, musee mon tottii ma ndee doo winndannde.

Innde galle neene Huley'en

Gila lekkol uddi haa jooni, ngon-mi ko galle maama Sammba Ñañ'en. Balde tati ko adii garaangal amen, ina hawri e alet, neene Huley jibini. O dañi ko tigguyel dewel joodngel. Ko hannde ngel innetee. Subaka law, neene Huley ummii lootoyii. O feewni tigguyel ngel. O lelni ngel e dow leeso. Nde o gasni, o woni e ñaantaade haa o yoodi. Saanga waktuuji jeenayi subaka, banndiraabe e hoddiibe puɗɗii arde. Won e mabbe njoodii e leece dee. Heddiibe bee njoodii e siisuuji taarnaadi e les baas oo. Innde ndee noon waawaa rokkireede tawo. Ko elimaan oo fof'en padata.

Joom galle neene Huley yidaa hobbe mum bee pada ko juuti. E dow duum, o wi'i yo maama Sammba tottir innde. Maama Sammba wi'i mo yo be pad seeda haa elimaan ara. E oon sahaa noon tawi neene Ami Kolle labii cukalel ngel haa laabi. Ndeen be padii ko ina wona waktu, be cooyinii oto elimaan ina ara. O adorinoo ko kew godɗo. Ko duum leeltini mo. Doon tan, tigguyel ngel yaltinaa. Be ñuumbaniima elimaan oo mo ngel foti innireede oo. Be peññini innde ndee haa fof'en nani. Fof'en mbeltii. Doon tan, daade njahi dow, bawɗi ngoni e fiyde, rewbe bee ngoni e yimde e amde. Beñe e tanngal tottiraa, booluuji ñiiri kosam caraa. Innde ndee welii, yimbe njiitondirii, etee ñaamaama haaraama.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*

Darnde 2

Ngonka :

Lekkol mon ina wada kawgel ngam anndude burdo waawde tarde. Kalaas mon ina foti heen jeyeede, dum wadi odon poti subaade e mon taworteedo. Musee mon tottii ma ndee doo winndannde.

Horndoldu e Ngirja

Meedii wafde sahaa gooto, e nder ladde wofdunde, korndolon ina pija e sara ngaska do kon kodi doo. Ekon ñakkondira, ekon ndoga, ekon njala. Booytaani seeda tan haa kon nani diiraango manngo, wondungo kadi e punndi keewndi. Heen korndolel gootel soynii sokna Ngirja ina tiindii e makkon, ina rewnii ciikolon mum –bikkon mum-. Korndolel ngel yeeyii e ngodkon kon wi'i : « Ndogen gila en maayaani, ngirja e ciikolon mum nani ngara ! » Kankon fof kon puftii. Gootel kala yeewi do mogginii.

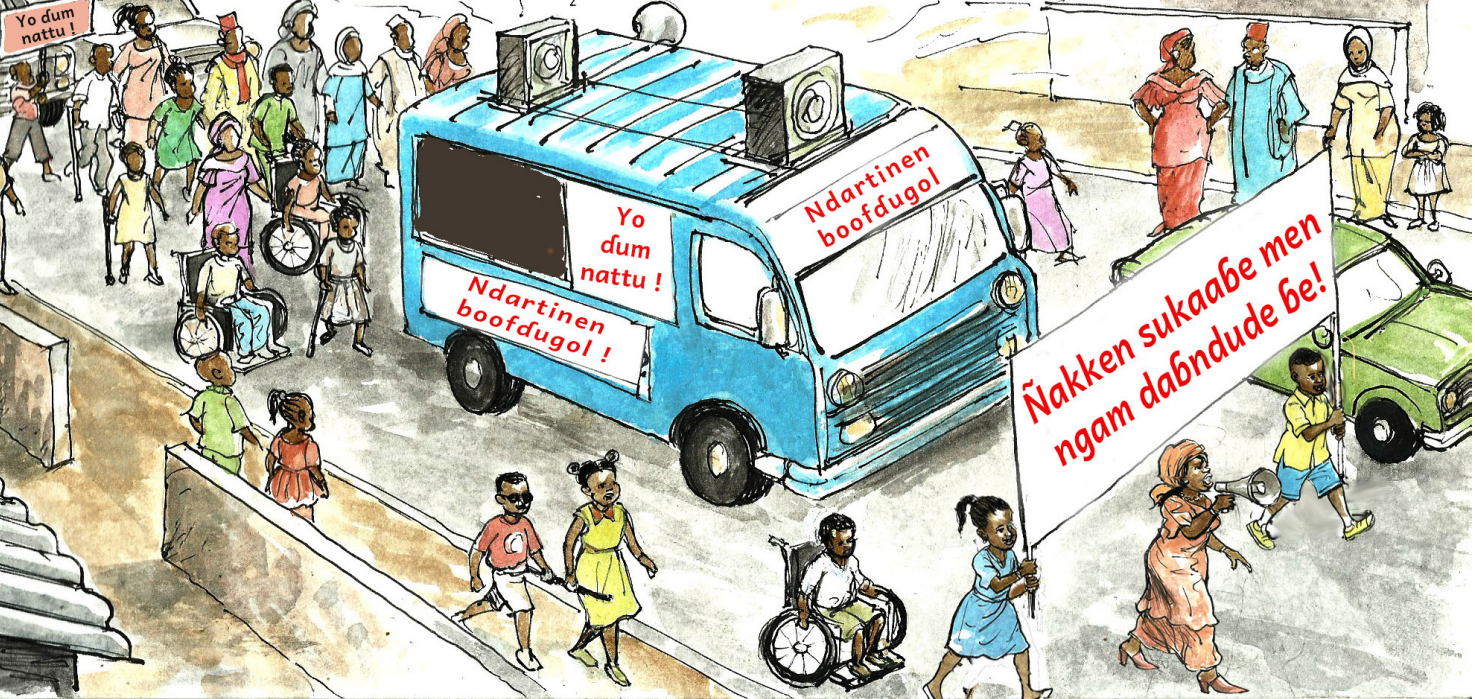
Yummum korndolon kon nani gulaali bikkon mum kon, heñii yalti, wi'i : « Sokna Ngirja, diiraango mon ngoo burtii, ada hulbina besngu am nguu, tee koddigal ina wadi hakke, kala heen mo peri-don haa gaañii, on lorlat min. »

E dow duum, Mbabba ladde –Sokna Ngirja- dartini besngu mum, wi'i : « Horndoldu, a haalii goonga. Ko bikkon am kon njanngintunoo-mi hol no kon ndeentortoo aña makkon. Mbido anndi, ko njogi-daa doole koo fof, a fotaani lorlude koddiido maa. Kono yo bernde maa deef, hay gooto e bibbe maa lorotaako. Mbido ñaago maa yaafuya no feewi. »

Nde be ngasni yeewtidde, Ngirja e besngu mum mbirtorii jam jam, njawti. Korndolon kon njalti, njokki fijirde makkon.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*



Hirjino feewtungo e boofɗugol

E ndee ɗoo yontere fof, ñawu boofɗugol seeraani e haaleede e rajooji. Boofɗugol ko rafi bonɗo e cukalel. Rafi oo booyii haɗɗe won e sukaaɓe dogde e diwde hono no giy'iraabe mumen nii. Hannde noon, **lappol** haɓotoobe boofɗugol ko aroobe e leegal Gurel Siriñ hee. Otooji keewɗi, dogirooji jam jam, ina cooynee to wodɗi, ina ngara. Ebe njahdina heen jimɗi belɗi. Ardii lappol ngol ko « Yuman leegal » oo, tee omo weltii no feewi. Ko o debbo njool, ɓaleejo. Omo boornii comci daneeki. Omo **hirjina** yahoobe e laabi bee ko feewti e boofɗugol. Omo yahdi e sukaaɓe ɓe rafi oo woofɗini, ina ngoni e puuspuusuuji mumen. Sahaa e sahaa kala, sukaaɓe bee ina kaala, ebe kirjina jinnaabe bee yo ñakku sukaaɓe mumen. Mbedda oo heewii yimbe no feewi.

Nde lappol ngol tolnii galle baaba Umar'en, funeebe bee cooyinii kaaw mumen ina weeyna alluwal ngal joginoo. Ina winndaa e maggal « Ñakken sukaaɓe men mbele ebe kisa. » Yimbe arnoobe bee noon ina keewi no feewi. Ɗo tolni-ɗaa fof aɗa nana dille ɗee, kelle ɗee e rajooji ɗii. Ina waɗi rewbe e worbe, mawbe e sukaaɓe. Fof'en ina cofti, ina mbeltii no feewi e ko mbaɗata koo. Funeebe bee ne mbeltiima, ebe na ndiwndiwna no mbojon tokoson nii.

Sukaaɓe ardiibe bee nana njahra no soldateebe nii, ebe na mbeeyna lefol binndangol konngi kirjinooji. Konngi ɗii ina ciiftina fof'en nafoore ñakku. Ñakku ina hisna sukaaɓe bee e rafiji, haa teenti noon e boofɗugol. Kala ɗo ɓe mbirtii, yeeboobe heewbe ina ndewa e maɓbe. Hirjinoobe bee nana tottira kaayiton tokoson. Koon kaayiton kollirta ko no waɗetee haa rafi boofɗugol riiwtee. Nde midi yonata, tawi fof'en nanii kabaruuji hirjino ngoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

lappol : woni dental yimbe yahoobe haaju hakkunde gure walla leede ;

hirjina : woni yeewtana yimbe ko feewti e huunde, findina be heen haa be cofta e yidde wadde dum.

Taro regiingo

Mi tara winndande ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndande ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haande ndee.

Ekkorde :

1. Safroobe paawle mbadii naati e nder gure.

- guppol
- teppol
- lappol

2. Doktoor oo nana yimbe leegal ngal e rafi jontinooje.

- darjina
- hirjina
- haljina

Faamaamuya

Yimbe burbe feeñde e winndannde ndee,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ɗee.

Naamnal 1 : Hol ko kewi hannde e Gurel Siriñ ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii sukaaɓe bee njoodii e puuspuusuuji ?

So mi gasnii, mi haala burɗo feeñde e winndannde ndee, ko wadi koo,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii.

Binndol konngol

Tafngo konngol

Jamirooje :

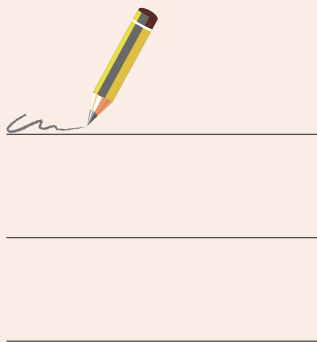
1. Mi tara kelme
gonde ɗee e nder
ruulde hee.

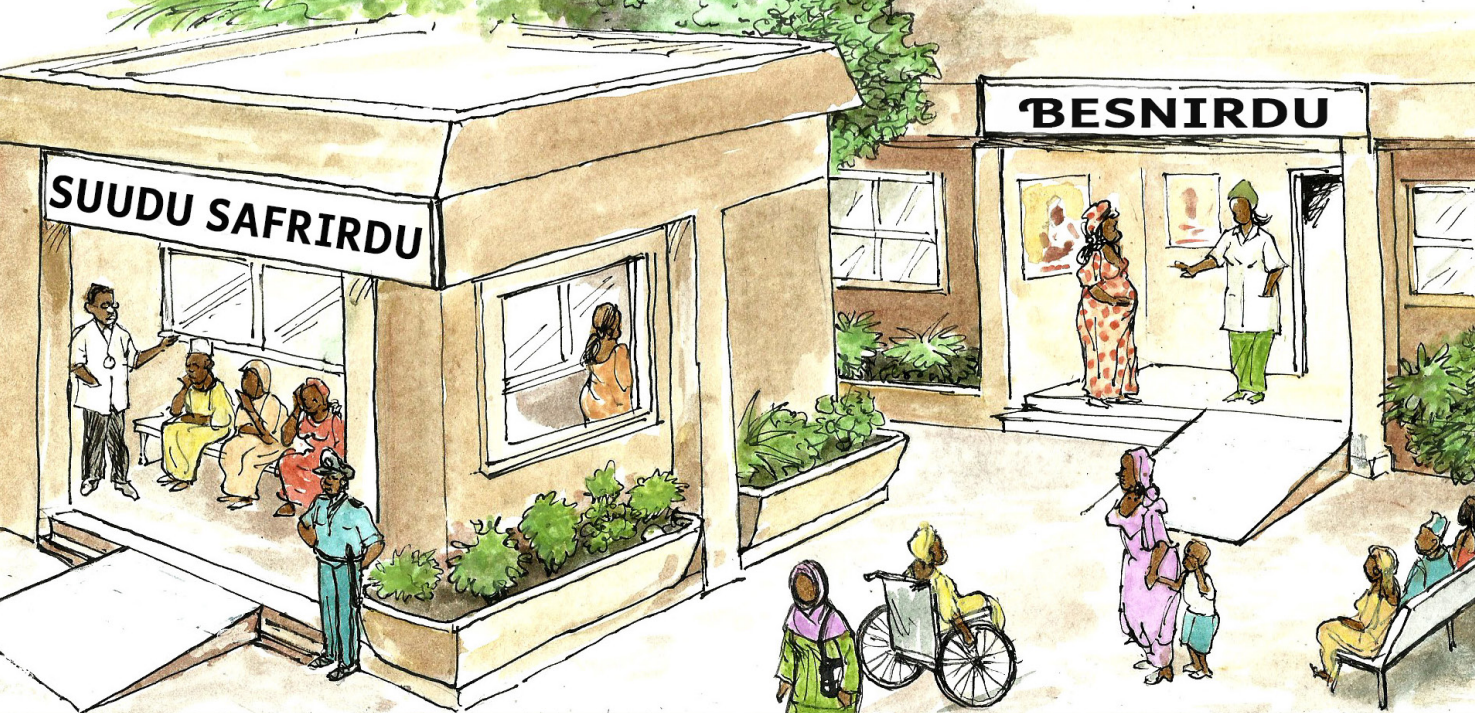
2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa.

Mi doftoo ɗee ɗoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndanne 18

Dispaaseer keso

Funeebe bee kodi ko Gurel Siriñ. Meer Maatam mahii toon dispaaseer. Ko dum huɓeere yoodnde, ɓadtiinde laawol. Nde funeebe bee nji'i nde, be kaawaa. Ko ngoddu-ɗaa koo fof, aɗa soynoo nde sabu mawnugol mayre e ɓale mayre joodde. Alluwal mawngal ina **ɗakkii** e dow damal dispaaseer oo. Ko innde dispaaseer oo winndaa heen.

Dispaaseer oo ina waɗi damal otooji e damal yimbe. Ngali yimbe ndewata ngali ko tokosal, tee ina reenee. Deenoowo oo ko ɗabbo, deyyuɗo, gannduɗo golle mum. Fof'en ina korsini mo. E sahaa golle, o woppata naata tan ko safrotoobe bee e doftube dumen. Heen sahaaji, neddo ina sekana mo, kono o wondaaka dum. Haɗaani noon omo weltii, omo moosa sahaa fof. So neddo naatii dispaaseer oo, ina huccita e dingiral jaajngal baɗngal fuloraaji. Cuurel tokosel jeeyirgel tikketaaji heedi bannge nano, engel takkondiri e farmasii oo. Bannge ñaamo, woni toon ko caali pooftorki.

To hakkunde dispaaseer too, ko huɓeere mawnde heewnde cuudi woni toon. E damal suudu kala ina winndaa ko golletee doon : saal cafrorɗo, biro doktoor, ekn. Ko e diin cuudi, safroobe softube laabbe deedi, boorniibe comci daneeji, yeewata rafaabe bee. Joodorde juutde ina tawee e dame saaluuji cafrorɗi dii. Ko be cellaani bee njoodotoo e majje, ina pada. **Besnirdu** ɗo yummiraabe bee cafrotooo ɗoo ko huɓeere mawnde yoodnde, laabnde. Yimbe be yahdu mumen newaaki bee ina mbaɗanaa ɗo be mbaawi rewde. Ko heen be ndewata haa be njettoo ɗo be cokli kala. Ko duum waɗi, so be ngarii to dispaaseer too, ebe mbeltoo hay so tawii be cellaani ne.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ɗakkii : woni ko kolaa e balal ;

besnirdu : woni suudu ɗo rewbe njibinta e nder dispaaseer walla lopitaal, ina wi'ee kadi marsendikke walla maternitee.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|--|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko njakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|--|---|--|

Ekkorde :

1. Fotooje joodde nana nder kalaas amen.
2. Na'i ngoppi, naati e nder gese.
3. Doktoor oo nana ko faati e koleraa.
4. Dispaaseer amen keso oo ina wafi

- 
- hirjina
 - besnirdu
 - ɗakkii
 - lappol

Faamaamuya

Yimbe burbe feeñde e winndannde ndee,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko dispaaseer oo wadani jogiibe caɗeele yahdu ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii won e yimbe mettinani deenoowo damal ngal ?

So mi gasnii, mi haala burɗo feeñde e winndannde ndee, ko wadi koo,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii.

Binndol konngol

Tafngo konngol

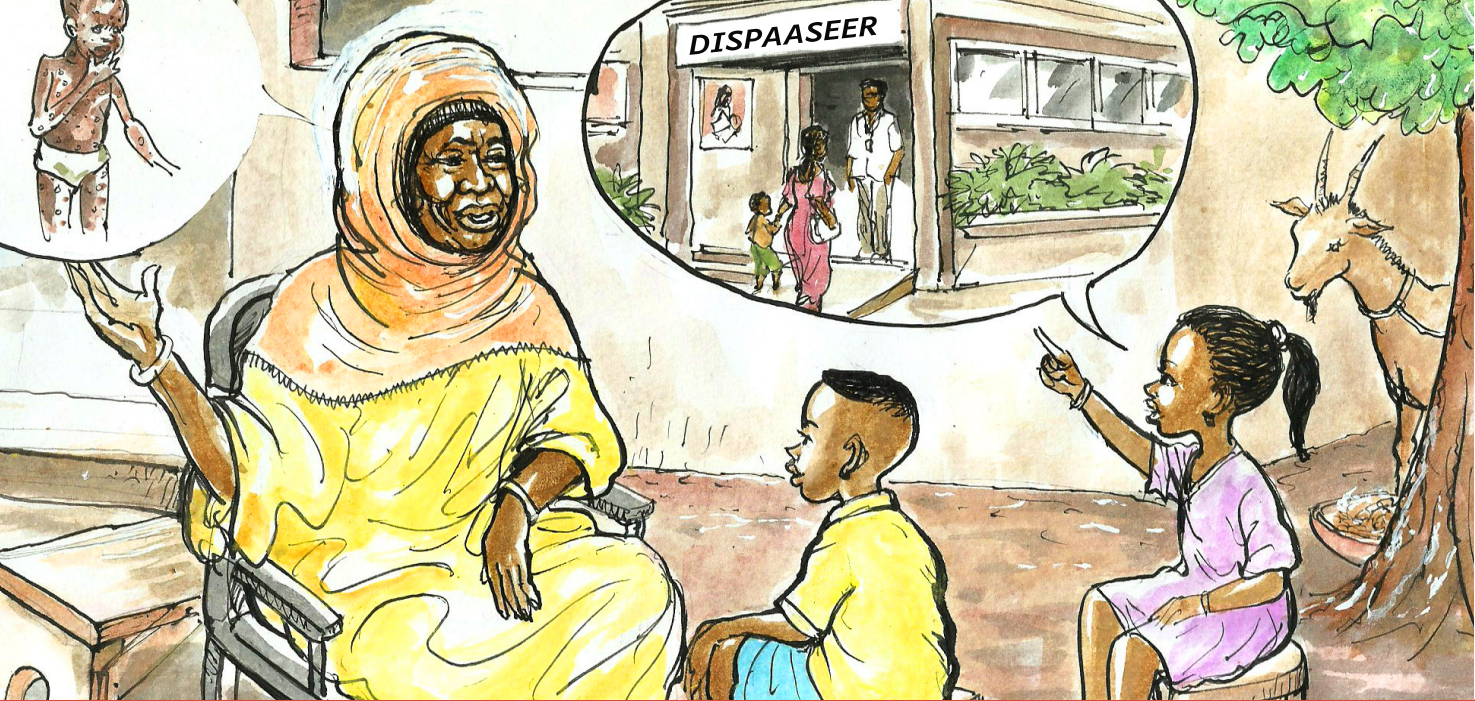
Jamirooje :

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi ɗoftoo dee ɗoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moy'yi e konngol am hee.





Winndannde 19

Came

Sukaabe lekkol bee ndañii ko metti dumen. Sehil mabbe Faati Kebe araani janngude balde jayi hannde. Ko rafi muusdo bi'eteedo came hebi mo. Ndeen be njippiima, ebe keppa ko be nji'ata maama mabbe Kummba yeewoynoodo Faati oo. Maama Kummba nana haalana be no tawri Faati galle mumen. O tawi mo ko omo lelii e hakkunde galle, omo tampi no feewi. Yumma makko e baaba makko ina njoodii e sara makko, ina njaaki. Galle oo ina deeyi, hay dara dillataa.

Hinere makko nana **siwa** ndiyam, gite dee ina buuti. Gite dee nana ngojji coy, ina tan ngoya. O waawaa yiide no moyyi e naange. Faati dojjat tan, tee kala do o tolnii o wa'ata ko no burdo tampude nii. Banndu makko ina wuli no feewi. Pate-pate bodeeje ina peeñi e yeeso hee, ede peeñi kadi e koobe hee, e caggal noppi dii, e daande ndee e koyde dee. Nde doktoor oo ari galle mabbe, wi'i mo yo o nyaab hunuko, yi'i ko paalon ngonkon heen kon ina ndanwi no feewi. Faati ina tampi, banndu makko ina maayi.

Sukaabe bee noon ndañii **faayre** mawnde caggal nde maama mabbe haalani be maale came. Yero e Maari nana puttini gite, ina kuli no feewi. Be ndeeyti no colon tobakon nii. Galle mabbe fof arti wi'i cel, hay gooto mo haalata. Ebe kuli woto Faati raabde be. Maama mabbe deeynii hakkillaaji mabbe, wi'i woto be kul. Nde be buri famdude ndee, neene mabbe nawiino be, be ñakkoyii. Ko duum wadi came mbaawaa hebde be.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

siiwa : woni yora ndiyam, siimta ndiyam ;

faayre : woni kulol mawngol.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Robine oo nana gila naane.



2. So wadii, gertoode ngonata ko e sekkude.



Faamaamuya

Yimbe burbe feeñde e winndannde ndee,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko hebi Faati Kebe ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii Maari e Yero kuli ?

So mi gasnii, mi haala burɗo feeñde e winndannde ndee, ko wadi koo,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii.

Binndol konngol

Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee ɗoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 20

Reentaade rafi

Hannde dōo e Gurel Siriñ, gardiido dispaaseer oo, gorko njool bofeejo, noddii batu. O yeewtidta e yimbe bee ko ko faati e palagol rafiji. Batu nguu wadi ko e nokku jaajdo laabdo. Ko wutte daneejo gardiido oo boornii. O joodii e yeeso yimbe bee. O weltii e pottital ngal. Jodnde ndee wadaa ko no mbaadi kurlol nii. Yummiraabe bee njoodii e siisuuji. Sukaabe bee njoodii e banjuuji e sara mabbe. Worbe bee ndarii caggal rewbe bee, ina mbafti hakkille e ko haalettee koo.

Piyoowo buubaa oo ko **pamaro**. Omo boornii simis binndaado « Laabde e labbinde ». Omo heedi banng e ñaamo doktor oo. O fiyi buubaa ngam hollitde golle dee puddiima. Nde Doktor Caam gasni salminde, o holliti weltaare makko e garaangal fof'en. O wi'i yo be njaafo mo e nguleeki caali ki be njoodii kii. O ruttii o haali nafaore laabal banndu, galle kam e mbedda. O siftini kadi yimbe bee yo toppito no feewi ñakko sukaabe ngoo. Noddini mo batu nguu, ko haa o hirjina yimbe bee, mbele be bura tiidnaade e huutoraade tinndinooje dee.

Yuman leegal oo ariino. Ko o debbo dardaro, omo boornii robbo bofeejo. O yettiti yeewtere doktor oo. O haali yo yimbe leegal ngal toppito no moyyi cellal balli ngal kam e besnguujii mumen. O wi'i yo be labbin galleeji dii hono no dispaaseer oo laabiri nii. Ko duum dadndata be e ñabbuuji dii. Garando dōo fedde sukaabe wuro ngoo ne, yetti konngol. O wi'i maa be naat e nder galleeji dii, be **caakta** waajuuji doktor dii. Hay mawbe bee e ko'e mumen ina njahdi e ko haalaa koo ; be kollitii heen weltaare mabbe.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

pamaro : woni tokooso, mo alaa darnde e banndu ;

caakta : woni cara, kaaloya e banngeeki goddi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|--|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko njakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|--|---|--|

Ekkorde :

1. Mbir Kanel oo ko tiidfo, kono ko o
2. Noddaandu direktor oo wadani min
3. Rajooji nana kabaruuji daragol lewru.
4. Paate nana ataay gila naane.

- 
- siiwa
 - pamaro
 - faayre
 - caakta

Faamaamuya

Yimbe burbe feeñde e winndannde ndee,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko gardiɗo dispaaseer oo yeewtidi e yimbe Gurel Siriñ ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii yeewtere gardiɗo dispaaseer oo ina woyfi yimbe Gurel Siriñ ?

So mi gasnii, mi haala burɗo feeñde e winndannde ndee, ko wadi koo,
ɗo ɗum wadi ɗoo e no ɗum yahri nii.

Binndol konngol

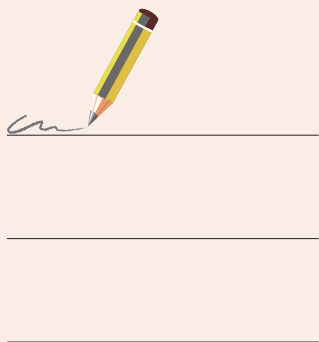
Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee ɗoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 21

To gure teeru too

Hannde oo, gure men **teeru** dee ina mawni no feewi, tee ede keewi yimbe. Dakaar, wuro laamorgo leydi Senegaal, hollirii dum. E won e leede, galleeji dii ko paaddi, ko yimbe heewbe kodi heen. Yimbe bee mbaawaa booyde e galleeji hee sabu nguleeki. Sukaabe bee e mawbe bee njaltat, ngona e mbeddaaji.

Mbeddaaji dii ina njeewti, dille dee ina keewi no feewi. Hay gooto waawaa foofde no moyyi sabu punndi e cuurki ootooji dii. Mbeddaaji dii ina paadi sabu keewal ootooji ; ko dum **tiddondiral** mawngal. Alaa jahoowo, alaa garoowo. Yeeyoobe bee nana ndarii hakkunde laawol hee. Kantinaaji nana ngari haa kikkii e tali hee. Joom'en puuspuusuuji dii e joom'en taabe dee beydi paadgol laabi dii. E nder leede, ootooji nana korna gaa, sukaabe nana ngulla too, diiraango ina wonti wooto. So jamma arii, doyingol ina sada sabu dille buubaaji. So oto mbalis leelii arde, hay gooto waawaa foofde sabu luubeeki.

Ko dum doo fof wadi yimbe bee ndaani cadeele cellal. Ngam safrude deen cadeele, alaa e sago hilifaabe bee njeewtida e renndo ngoo, be bura feññinde darnde maggo. Galle fof ina jogii polli mbalis kippotoodo tee oto mbalis ina rewa doon sahaa e sahaa kala. Alaa e sago mbeddaaji dii njaajnee. Yanti heen kadi, peeje ina poti wadeede haa so won e waktuuji njonii, yimbe bee ngusta dille dee.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

teeru : woni wuro mawngo walla sahare mawnde ;

tiddondiral : woni bittondiral otooji keewdi haa ndonka yahde.

Taro regiingo

Mi tara winndanne ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndanne ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. So yimbe koddi e keewataa cellal.

- ballondiral
- gollondiral
- tiddondiral

2. Sukaabe wuro amen danniima pa'ii

- mehru
- teeru
- lewru

Faamaamuya maantorɗe winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ñee.

Naamnal 1 : Hol ko saabii yimbe ñee mbaawaa booyde e nder galleeji ñii ?

Naamnal 2 : Hol ko beydii faadnude laabi ñii ?

Naamnal 3 : No wuro ngoo wayi nii, hol ko waawi jibinande yimbe ñee ?

Naamnal 4 : Hol peeje baawde safrude caɗeele ñee ?

So mi gasnii, mi rokkira maantorɗe winndannde ndee.

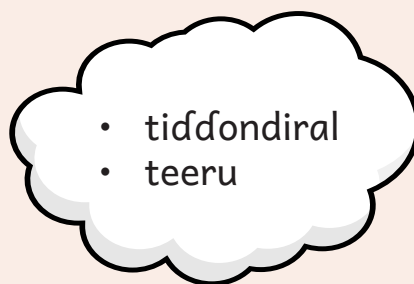
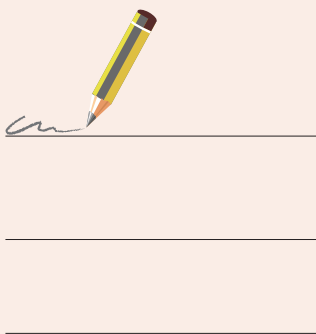
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme
gonde ñee e
nder ruulde hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am tawa
engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo ñee ñoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande ñee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Lekkol laaɓɗo cer

Lekkol Lummbel Laana woni ko e naatirde wuro ngoo. Ko lekkol joodɗo no feewi. Ina wadi kalasuuji joodɗi deggondirdi. Lekkol oo ina wadi dingiral do sukaabe bee pijata so njaltii pooftel. So nedɗo naatii e lekkol hee, ina yi'a no o wa'i laaɓde cer.

Kikiide gooto, **koroowo** duɗe oo ari e lekkol hee. Nde o faandii ndee, o sooyinii cukalel ina **taaroo** e tata lekkol hee. O fotti e direkt eer oo e damal hee, o wi'i dum ina foti toppitaade laaɓal lekkol oo, sabu ko o yi'i koo yoodaani.

Kono nde o naati e lekkol hee, o yi'i ko betti mo. Ko laaɓal lekkol oo adii fof haawde mo. Kuɓeeje dee ina ndanwi tal, ina laabi cer. Kala jiido de maa anndu ede toppitaa no feewi. Hakkunde kuɓeeje dee, ina wadi ledde mawde, buuɓde. Dingiral ngal ina yaaji, etee leydi mum ina laabi. Ko janngoobe bee e jannginoobe bee labbini ngal. Ko heen elewaaji dii pijata tawa ngaañaaki. Comci maɓbe ne tunwataa heen. Direkt eer oo e jannginoobe bee ina mbadaa peeje fof haa dingiral lekkol ngal waasa tunwude. Dingiral lekkol ngal ina waawi wonde dingiral coftal balli e kawgel. Bernde koroowo oo, hono espekter duɗe oo, buubii e ko yi'i koo. Hade makko yahde, o yettii no feewi direkt eer oo, jannginoobe bee e elewaaji dii e laaɓal lekkol oo. O yetti kadi gardiido jinnaabe elewaaji dii, kam e ardunoobe e mum bee.

Mi tara kelme dee e firo majje :

koroowo : woni yeewtotoodo gollal ;

taaroo : woni soofa, ina wi'ee kadi haña.

Taro regiingo

Mi tara winndanne ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudfitoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndanne ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haanne ndee.

Ekkorde :

1. oo ari ko yeewde so jande amen ina feewi.
2. otooji mawngal wadii e otoruut hee.
3. Foto yoodngo nana nder suudu neene.
4. Naw sukaaabe bee hade maɓɓe leloyaade.

- ñakkii
- koroowo
- taaroo
- tidɗondiral

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko haawi koroowo oo ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii koroowo oo yetti daraniibe laabal lekkol oo ?

So mi gasnii, mi rokkira maantorɗe winndannde ndee.

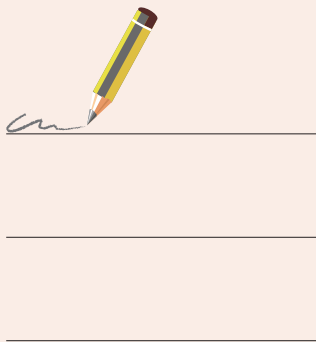
Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Yero, Moodi e Maari ko sehilaabe tato jaggondirbe. Do be njahi fof, ko kambe ngondata. E guurte Nowel, madam Kan tottii be golle jowitiide e winndannde ganndal werto leydi.

Sehilaabe tato bee cubii ko yahde to takko maayo mawngo Kawlak too. Ebe ndaani **kaawis** e ngoo maayo. Won e sahaa, maayo ngoo furdaf. Saha kadi, ngo bulda walla ngo wertida, wonii noon ko ndunngu walla ko ceeɗu. Sukaabe bee ina nji'atnoo giy'iraabe mumen ina lummboo, jina ndiddondira e liikon tokoson. Wonii dummuna hannde, liikon tokoson ngononkon doon kon nattii yi'eede.

Kurjuru keewɗo ina werlaa e ndiyam hee. Kala do njeeyi-daa, ko butelaaji e mbuusuuji mawɗi e tokoosi ina mberlaa ban-yoo-ban. Maayo ngoo ina tunwi haa ko buri alaa. Yero, Moodi e Maari **njaakdi** e ko'e mumen, be ngoni e wiide : « Hol ko saabii yimbe bee ina mberloo kurjuru e nder maayo ngoo ? Hol ko saabii yimbe bee ina mbonnira nii taariindi ndii ? »

Ñande alet, be mbi'i ebe labbina takko maayo ngoo. Sukaabe bee boornii comci koyɗi di be mbaawi liggoraade. Be yetti siwooji kurjuru mawɗi, e pittirɗi e ratooji. Be kocci kurjuru oo fof. Be ngitti kala tuundi ngonnoondi e maayo ngoo haa ngo laabi cer. Sukaabe bee ngaddi kadi paanuuji mawɗi, mbaɗi heen mbuusuuji dii e palastikuuji dii. Ko been sukaabe ngoni sabaabu haa maayo ngoo laabi, waati no waanoo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kaawis : woni ko neddo meedaa yiide, walla ko betti neddo ;

njaakdi : woni ngaandi e ko'e mabbe, ndonkani dum feere.

Taro regiingo

Mi tara winndanne ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndanne ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|---|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo. | 2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haande ndee. |
|---|---|---|

Ekkorde :

1. No mbaroodi ndii wa'i nii jaggii sukaaɓe bee

- wolis
- kaalis
- kaawis

2. Cumu nguu ronkii ñifeede haa yimɓe fof e ko'e mumen.

- caakdi
- njaakdi
- raakdi

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne ñee.

Naamnal 1 : Hol ko sehilaabe tato bee nji'i nde be njahi to maayo too ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii yimbe bee ina tunwina maayo ngoo ?

So mi gasnii, mi rokkira maantorɗe winndannde ndee.

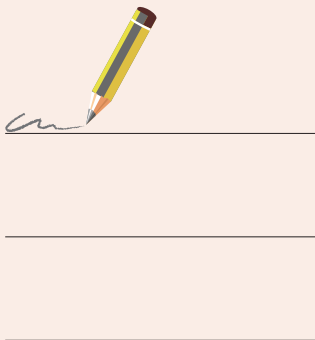
Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde ñee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo ñee ñoo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande ñee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 24

Ndeen en ladde men

Bojel e Heende njippodiima lekkol hannde e mette. Nde ɓe kootata ndee, ɓe mbirtii ʼBokki ina woya. Baramlefi makki ko ko oolditi, eɗi njoori **koŋ**. ʼBokki dañii mette ɓurtude no feewi. Bojel naamnii mo ko ɗum woni. O wi'i ɓe, o **waasii** yumma makko e baaba makko. Ko yimɓe bonɓe ngaddi masiŋ e jaasi, mbari ɓe. Omo anndi ko kanko rewata heen. Jooni ɓe ngara, ɓe mbara mo kanko ne. O beydi heen : « Ladde ndee ina wuurnoo. Ko dulɗi mawɗi e huɗo sukkuko taarinoo koɗorɗe yimɓe ɗee. ʼBowde, manngooje, kokkooje, e leɗɗe goɗɗe fof koɗɗunoo e ladde nde keccol jooɗngol. Jooni noon yeewee ko taari mi koo ! Leydi ndii ko ko ɗomɗi, yoori koŋ. Leɗɗe fof nana maaya. Ndiyam wayrii ɗoo toɓɓitɗe. »

Mette ʼBokki nana puɗɗoo woynude Bojel e Heende. ʼBe ndogi, ɓe kaalanoyi Kaaw Mbaroodi. Oon wi'i alaa e sago ɗuum ummanee. O fecci kulle ladde ɗee fof e goomuujj. Tato fof tutoo heen leñol leɗɗe gootol. ʼBe ngasi gasɗe ɗe hakkunde sentimeetuujj sappo e joyi e noogaas luggeendi. ʼBe njuppi e majje doornde. Caggal ɗuum, ɓe tutii leɗɗe ɗee, ɓe ubbi gasɗe ɗee, ɓe mbisi heen ndiyam. Nde ɓe ngasni, Kaaw Mbaroodi noddii kulle ladde ɗee, wi'i ɗumen : « So en toppitaaki ladde ndee, ɗum moyƴataa e men. Ndeento-ɗen soppude leɗɗe ɗee e sumde ladde ndee.»

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

konj : woni kaaḍdi joorgol, ina wi'ee kadi kos ;

waasii : woni maayraama, nattii dañde, nattii jogaade, nattii woodde.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi heḍtoo heḍdiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fuḍḍitoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi heḍtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|--|--|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko njakki e maggol koo. | 2. Mi suḅtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|--|--|--|

Ekkorde :

1. O liirii comci makko haa njoori..... .
2. So cukalel yumma mum wi'etee ko baayel.
3. Binndi maa dii ina njoodi haa njaggi mi
4. Baali mbonnii gese haa remooɓe e ko'e mumen.

- 
- waasii
 - njaakdi
 - kaawis
 - konj

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko haawi koroowo oo ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii koroowo oo yetti daraniibe laabal lekkol oo ?

So mi gasnii, mi rokkira maantorde winndannde ndee.

Binndol konngol

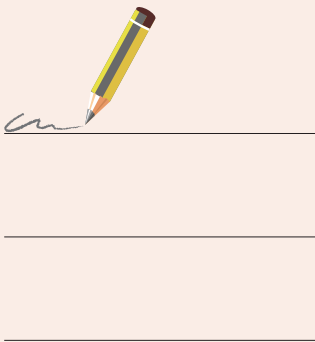
Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 25

Bakkere ina waɗi nafoore

Guurte bennude dee, neene nawi mi ko wuro maama amen. Ko adii fof, min njidnoo ko yiide be, rewti heen ko yidnoode yahde nokku godɗo, yi'a godɗum. Toon, yimbe wuro ngoo kuutortoo tan ko ndiyam maayo. Ndiyam dam ummotoo ko e nokku Duunde Felo. Galleeji dii ngoni ko nder gese cukkude joodɗe. So hiirii, min njahat ladde min tuufoyoo pooli.

Kala galle mo naat-ɗaa, cuudi dii peewniraa ko huɗo e **bakkere**. Nder cuudi dii ina buubi, ina weli. Neene am wi'i ko huɗo koo e bakkere ndee caabii buubgol cuudi dii. Bakkere ina jogii nafoore no feewi e nguurndam yimbe wuro ngoo. Loode dee mahiraa ko bakkere, gede godɗe ne ko hono noon. Maama am ina jogii nii cakkaaji bakkere.

Neene am yahi yeewoyde debbo gooto mahoowo loode no liggortoo. Debbo oo yettat bakkere, o wona e jiiɓde nde. O wona heen haa bakkere ndee wayloo, nde fuddoo daatde, dum jogoo mbaadi loonde waɗnde jaggirɗe. E sakket, ko o feewnatinoo koo wonti koppu. Debbo oo rokki mi dum. Neene am yeewi mi moosi, o wi'i : « so nedɗo jibinaama wa'ata ko no bakkere nii. Yimbe jogiibe ma bee, e taariibe ma bee, ko kambe mbaɗat maa ko ngon-ɗaa koo. Ko kambe mbaɗata haa moy'aa walla mbonaa. Leydi, e ndiyam e bakkere ina njogii faayiida e nguurndam. Ko fof'en njeyi, ko fof'en ndenndi. Eden poti yidde dum, ndeenen dum.»

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

guurte : woni dumunna mo sukaabe njanngataa, ina wi'ee kadi wakaas ;

fakkere : woni leydi ndi wonaa ceenal njiibondirndi e ndiyam, wonii noon ko e nder maayo walla weendu walla dow.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko njakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Sonjontii, lekkolaaji njeewat.

2. Maama Kajjata ina anndi burnde moyyude e pehe cuuraay.

- duurte
- guurte
- juurte

- fakkere
- dakkere
- bakkere

Faamaamuya | Tonngude tay'e e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol miijo maa e cukalel ngel ?

Naamnal 3 : Hol no foti tay'e ngoni e winndannde ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga tay'e e winndannde ndee.

Binndol konngol | Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonɗe dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miijoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Leydi pawindi e sardiji

Meedii wadde sahaa gooto, nde kulle kaalata ndee, Bojel yahi y'eewoyde Kaaw Mbaroodi, laamdo ladde. O yahnoo ko **daaboyde** ganndal no leydi yahrata. Leydi ndii fawinoo ko e sardiji laabtudi di kulle ladde dee fof doftinoo. Taarii Kaaw Mbaroodi, laamdo ladde oo, ko dental joodaniingal kulle ladde dee fof. Kulle dee kawriti ko e les bokki mawki buubki. Be njeewtatnoo ko ko faati e sardiji e ngoy'aaji leydi ndii. Ko mawbe hellifaabe tato ngardino dental ngal : Niiwa, Ngabu e Nagge ladde.

E nder dental ngal, ina wadi goomu ñaawoobe mawbe anndaabe no feewi e leydi ndii. Ko Njamala, Cewngu e Waandu ngardii nguun goomu. Ebe njamira yo kulle ladde dee mbaɗ ko sariya lelɓi koo. Galleeji joodɗi ina mahaa e heen leegal wuro laamorgo ngoo. Galleeji dii ko ko takkondiri, mbaɗi gorol gootol. Ko hodbe e ngal doon leegal bee kalfinaa ndeenka leydi ndii. Ko kambe kadi ndeenata **keeri** hakkunde leydi ndii e leydeele taariide dee.

ʼBikkon kulle ladde kon ina nehetenoo e nokkuuji di fof'en nanondiri cubii. E diin nokkuuji, ina wadi kadi doktoreebe safroobe be cellaani. No leydi ndii laamora nii ina haawi Bojel. Heen kullel fof ina wada fotde mum tawa ina doftii sardiji lelɓaadi dii. Yimbe fof ina nganndi jikku moyfo fuddorii ko e doftaade sardiji leydi mum.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ɗaɓɓoyde : woni yiiloyaade walla ndaartoyde mbele ina daña ;

keeri : woni ɗo nokkuuji, hono gese walla leydeele kaadɗi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, ɓe ndewtina mi e laawol. So ɓe ngasnii, mi fudɗitoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am ɓe ne tara winndannde ndee. So ɓe njuumii, mi rewtina ɓe e laawol.

Kelmeendi

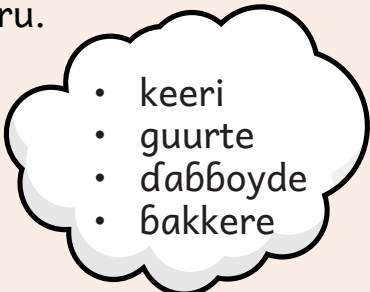
Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo. | 2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Sukaabe wuro amen njahiiganndal to gure teeru.
2.gese kollirta ko heen ngesa fof ɗo haadi.
3. Mahoowo huɓeere oo teɓɓiima ndee.
4.mawɗe keewi hawrude ko e ndunngu.

- 
- keeri
 - guurte
 - ɗaɓɓoyde
 - ɓakkere

Faamaamuya Tonngude tay'e e winndannde ndee

Mi hed'too, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol to batu joodaniibe kulle dee wadi ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii Bojel haawaa ?

Naamnal 3 : Hol no foti tay'e ngoni e winndannde ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga tay'e e winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moy'yi e konngol am hee.





Buubu e hakkeji mum

Buubu ko baangel tokosel yoyngel no feewi. Ko o naati lekkol feewde jooni, wonii duubi tati. O dañi tan ko duubi jeenayi, kono hadaani omo anndi hakkeji makko no feewi. Ko madam mabbe janngini mo dum, kanko e be o renndi kalaas bee.

Galle Buubu'en noon ina yaaji, tee ina yoodi no feewi. Ngesa njoodba ngonduba e ledde mawde ina nder heen. Buubu buri yidde fof ko yeenje e deen ledde mawde. O ñallata ko diwdiwnude hakkunde cate dee. Heen sahaaji, o wona e **jaayaade** hakkunde majje. Galle oo fof heewa gulaali. Duum wadi, yimbe galle oo fof, debbo e gorko, suka e mawdo, haa e hoddiibe, ngoni e **jambitde** ko Buubu wadata koo.

Kaaldo fof, Buubu mettina, tikka. Doon e doon, o ñirbina yeeso, o wona e biiñde e dukde. O wona e wiide dum doo ko e hakkeji makko jeyaa. O wi'i janngoyde ko fotde makko. Fijde e dow ledde ne, so o gasnii rewtaade binndande makko, ko e hakkeji makko jeyaa. Ndeen noon, o fotaani hadeede dum. Kala nde duko wadi, neene makko jinnganat mo. O wi'a biyiiko ko nehiido. O yeenjata e ledde hee tan ko caggal nde o gasni janngude. Ndeen noon, hay so tawii ko o cukalel e nder galle hee, omo foti jabaneede hakke makko.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme ðee e firo majje :

jaayaade : woni weeltude ina yahra bannge ina arta ;

jambbitde : woni haaltude ina woytoo huunde mettunde ðum.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. E guurte teeru, sukaaɓe ngonata ko e e nokkuji pijirdi.

- waajaade
- jaayaade
- laayaade

2. Maama Sammba ɓooyii rafi mum.

- jambbitde
- lommbitde
- bonnitde

Faamaamuya Tonngude tay'e e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol to batu joodaniibe kulle ladde dee wadi ?

Naamnal 2 : Hol ko saabii Bojel haawaa ?

Naamnal 3 : Hol no foti tay'e ngoni e winndannde ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga tay'e e winndannde ndee.

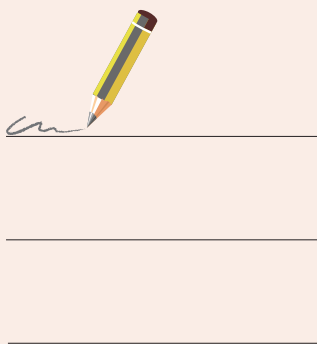
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 28

Janje ko fotde to Ndummbelaan

Ko e lewru oktoobar wonnoo. Ladde ndee ina yoodi. Huɗo ina heewi no feewi. Kulle ɗee fof ina nganndi guurte ngasii. Hankadi heddii ko sukaaɓe njanngoya. Ñande udditgol lekkol ngol, Kaaw Mbaroodi, laamɗo ladde ndee, hacitii ko kacitaari mbelndi. Caggal ɗuum, o wi'i omo yahndoo seeda haa to lekkol too. Omo yeewoya so fof ina rewi laawol.

O boornii wutte jettiido e mukke boɗeeje, o rewi e laawol. O tedɗini becce, omo wutta kine. **Safe** makko nana weɗoo, ina bura rokkude mo jimme. Bojel, burɗo wonde jeewtidiido makko, nana wondi e makko. 'Do o wirtii fof, kulle ɗee calma mo, celana mo laawol. 'Do o taccata gese ɗoo tan, o soynii Dembayal ina wondi e sukaaɓe mum e taanirakon mum. Ebe mbeltii, ebe ngama, ebe njala.

'Doon tan, Kaaw Mbaroodi wa'i no jaɓɓuɗo e giyal nii. O giddi, o unngii doole. Bojel faayi haa sikki bernde Kaaw Mbaroodi ko ko seɗtotoo. Ladde deeyi, wi'i cel. Ndiga ko dillata. Kaaw Mbaroodi naamnii Dembayal ko haɗi sukaaɓe ɓee janngoyde. Dembayal huli, woni e mehde, ina siñña no jaangaado nii. O fadaani haa Kaaw Mbaroodi baɗtoo mo, o wi'i pufeet, o dogi, o naati e ladde. Kaaw Mbaroodi wi'i Bojel yo wi'oy wuro ngoo wonde jannginde sukaaɓe lekkol ko weli-metti. Tuggi hannde, kala mo **ɗoftaaki** ɗuum, sariya yanat e mum.

Mi tara kelme dee e firo majje :

safe : woni leeɓi juutɗi gonooji e dow hoore e daande mbaroodi ngordi ;

doftaaki : woni waasi rewde walla serindiima.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Elewaaji dii potaani e ledde lekkol dee
2. Sammba tay'ii puccu mum haa foti.
3. Bi'eteeɗo ko jaambaaro heewaani
4. Koli ko nanondiranoo haa yaltinaa fedde.

- 
- doftaaki
 - jammbitde
 - safe
 - jaayaade

Faamaamuya Tonngude taƴe e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol no njiiru-ɗaa ndarnde Kaaw Mbaroodi ?

Naamnal 3 : Hol no foti taƴe ngonni e winndannde ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga taƴe e winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonɗe
ɗee e nder ruulde
hee.

2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa.

Mi doftoo ɗee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande ɗee.
4. Helmere ndee feeña no moyƴi e konngol am hee.



- safe
- doftaaki



Galle Hooreejo Leydi Senegaal

Galle Hooreejo leydi Senegaal woni ko nder Ndakaaru. Ko doon mawɗo leydi ndii hodi. O hucciti ko e mbedda mawɗo ginniraawo Lewopool Sedaar Seenoor. Ko e galleeji burɗi mawnude o jeyaa. Ko huɓeere mawnde raneere tal, toownde. Ngadoto-ɗaa yiide fof ko sanndarmaabe ɗiɗo boorniibe comci bodeeji baɗɗi ko ɓawli ina ndarii **conj**. Caggal mabbe ina ñibaa gorol jamɗe ɓaleeji toowɗe, ɗe ko'e ceeɓɗe.

So a naatii e galle hee, nji'ataa ko bolol boɗewol jaajngol. Ko e maggol ndewataa haa njetto-ɗaa e huɓeere mawnde raneere tal ndee. Aɗa yi'a bannge fof sardinɗaaji toppitaadi haa njoodi. So a hooyniima aɗa yi'a **araaraay** leydi ndii. E les makko, araaraayel tokosel ina sooynee doon. Alkule puɗɗorɗe innde laamɗo leydi ndii ina mbinndaa e maggel. Ko kannigel hollitta wonde laamɗo oo nani doo, o ɗannaaki.

Huɓeere mawnde ndee noon waɗi ko etasuuji tati. Hade maa yettaade eskaliyeeji ɗii, bannge fof ina waɗi mbaroodi njamndi. Ko e damal mawngal no feewi ndewataa haa naataa e huɓeere hee. Nokku oo ina wi'i cel, fof ina laabi cer. Otooji nana ndarii e dingiral galle hee, bannge nano. Kala ɗo yeew-ɗaa, sanndarmaabe nana ndarii. Caggal galle oo hucciti ko e geej. Henndu welndu ina wutta doon. Eskey oo galle ! Hay gooto waawaa wirtaade doon tawa yeewaani mo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

con : woni ko teentini kaadtudi peewgol darnde, ina wi'ee kadi cot ;

araaraay : woni daraapoo, lefol maandorgal leydi.

Taro regiingo

Mi tara winndanne ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndanne ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko njakki e maggol koo.

2. Mi suftoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haanne ndee.

Ekkorde :

1. leydi Senegaal ina wadi hoodere e hakkunde hee.

2. So jarfol leydi ina yimee yimbe fof ndaroto

- raayraaytu
- cuuraay
- araaraay

- bon
- con
- kon

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol to galle Laamɗo leydi ndii woni ?

Naamnal 2 : Hol ko araaraayel tokosel ngel firtata ?

Naamnal 3 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 4 : Hol no foti taƴe ngonni e winndannde ndee ?

So mi gasnii, mi tonnga taƴe e winndannde ndee.

Binndol konngol**Tafngo konngol****Jamirooje :**

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

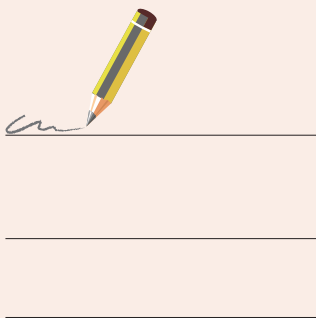
Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.

2. Ngol wada bado, badal e timmoode.

3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.

4. Helmere ndee feeña no moyƴi e konngol am hee.





Winndannde 30

Sardinje lekkol amen

Lekkol amen wadi ko kalasuuji sappo e didi. Omo taarnaa balal badngal dame didi. Ko e damel tokosel hee neddo rewata so yidii naatde e sardinje hee. Ko Musee Seen, jannginoowo kalaas hitaande didabere ndee, ardii toppittoobe sardinje oo. E heen kalaas mawdo fof, omo doon subii janngoobe dido, debbo e gorko. Been ngoni goomu toppittoobe sardinje oo.

E hakkunde sardinje hee, ina wadi robine e **mbalka** mawka. Janngoobe bee y'oogat mbalka kaa ñande fof haa ka heewa. Ko duum wadi so robinaaji dii ngalaa ndiyam, ko e mbalka hee be y'oogata. Sardinje oo noon ina heewi kabirde. Omo wadi doosirde, peeluuji, ratooji e burwetaaji. Sardinje oo ina aawaa sewosewooji e ledde besnooje. So a naatii e sardinje hee, ina wadi palanjuuji sewosewooji mawdi. Laawon tokoson ina daccaa e hakkunde majji. To bannge ñaamo too, ko ledde besnooje ngaawaa toon. Sardinje oo ina wuuri, ledde mawde ina taarii dum.

Elewaaji toppittoodi sardinje oo ina mbeltii, tee ina coftani golle dee. Ko heen be njannkata kala ko faati e pudu. Sardinje oo ina wela yiide so benndii. Omo wada uurngol belngol. So sardinje oo soñaama, feccere sewosewooji dii mooftantee ko kantin lekkol oo. Heddiinde ndee yeeyoyee jehre. Ko elewaaji dii mooftata kaalis njeeygu nguu. Ko kambe kadi njobata **faktiraaji** ndiyam dii e kala ko be coodi.

Mi tara kelme dee e firo majje :

mbalka : woni nokku do ndiyam yuppetee ina yarniree jawdi walla ina liggoree ;

faktiraaji : woni dereeji ceedtotoodi ko yobetee walla ko soodetee.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudfitoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Leegal ngal ina foti ballal to meeri too.
2. Sukaabe bee nana y'oga e kaa.
3. Abuu sardiiji dognugol oto e dow pom.
4. So lewru maayii, baaba yobat mum fof.

- mbalka
- doftaaki
- faktiraaji
- dabboyde

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko aawetee e lekkol hee ?

Naamnal 2 : Hol ko sukaaɓe bee mbaɗata e kaalis dañaaɗo e sardinje oo ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

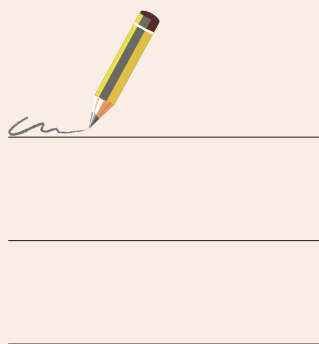
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonɗe
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol waɗa baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.



Ngonka :

Lekkol mon ina wada kawgel ngam anndude burdo waawde tarde. Kalaas mon ina foti heen jeyeede, dum wadi odon poti subaade e mon tawtorteedo. Musee mon tottii ma ndee doo winndannde.

Jahndagol to luuro ñaaki

Habiibu finii law hannde. O yi'i naange ngee ina ummoroo seese seese, ina yoodi no feewi e asmaan hee. Omo weltii no feewi, yeeso makko ina jalba. Hannde ko o jiiloytoodo njuumri to ladde too. O yahdata ko e kaaw makko e sehil makko Demmba.

Sukaabe dido bee nanndi jikkuuji, hay so tawii mbaadiiji mabbe ina ceerti. Habiibu ko boddejo coy, dabbo, cewdo. Demmba noon ko baleejo, njool, joom banndu.

Sukaabe bee, e kaaw mumen, boornii comci jettiidi no moyyi. Be njahi kambe tato, be pa'i ladde. Ndeen be njettiima, be nji'i lekki ngooti mbadki luuro. Habiibu, Demmba e kaaw mumen boornii gajuuji mumen haa hebi folon. Gooto e mabbe fof boornii laafa mum, be mbugii ko hoyi, mbele ñaaki dii ina mbaasa fidde be.

Kaaw mabbe hubbi hudo e les lekki hee. O wi'i be so cuurki kii naatii e luuro hee, ñaaki dii kulat. E oon sahaa, di ndiwat, di ngodditoo luuro ngoo. Habiibu e Demmba ndewi e kaaw mumen ina yeewa mo. Be njaggi e wutte makko, sabu ko be debbe hulde seeda. Kaaw mabbe yetti loocol tiidngol, o naatniri ngol seese e nder luuro hee. Njuumri ndii feeñi, woni e uurde banngeegi fof. Kaaw mabbe foodiri bedi njuumri dii seese. O wadi bedi dii e potuuji. Juude sukaabe bee moddi njuumri, be ngoni e mettaade, ebe ndakmitoo.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*

Darnde 2

Ngonka :

Lekkol mon ina wada kawgel ngam anndude burdo waawde tarde. Kalaas mon ina foti heen jeyeede, dum wadi odon poti subaade e mon taworteedo. Musee mon tottii ma ndee doo winndannde.

Baay Aali

Baaba Aali ko gawoowo burdo wonde karallo nanaa e nder falnde ndee. So a yi'ii mo, ko o gorko dabbo baado no joom doole nii. Ko neddo coftudo nanndudo e sagata mo duubi noogaas. Juude dee ko joorde kos sabu mbaala tedduka ka o booyi foodde. Omo heewi jam, tee ko o dokkiroowo jawdi makko. Ko o neddo moyfo, tee kadi ko o gawoowo baawdo golle mum mo hono mum alaa. Kala cokludo mo, ko to geej too tawata mo, sabu o alaa haaju goddo ko wonaa awo. O yahataa muk geej, tawa o boornaaki comcol lumborgol ngol nganndu-daa ina dadnda mo e yoolaade.

Wadi ñalawma gooto, subaka law, baaba Aali daasi laana mum, fi'i ka e geej. Henndu nduu na buubi, lay ina heewi haa ko neddo waawaa yiide to woddi. Baaba Aali weddii mbaala mum. O joodii ko juuti seeda tan, o tini mbaala kaa teddii. Nde o turii ombo fooda ka, wempeyere dillini laana kaa. Baaba Aali taatii, yani e ndiyam. Wonnoobe e noral bee ngulli. Woodi e mabbe wiibe, ndogen paabo-den mo. Kono hade mabbe yettaade, be nji'i baaba Aali ina jaggi e hoore laana. Nde yimbe bee njettii, be tawi omo jaggiri mbaala kaa junngo wodngo ngoo. Yimbe bee mballi mo foodde mbaala kaa haa hebti reedu laana makko. Ndekete ko lidfi jaggaadi dii keewi e mbaala hee. Hakillaaji yimbe bee fof ngarti. Nde baaba Aali yeenti, o rokki yimbe bee fof e lidfi dii.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*



Nanondiral

Meediino wadde gure tati, tawi ko kulle kodi heen. Wuro adano ngoo hodi heen ko kulle laadooje. Wuro didabo ngoo hodi heen ko ndiwri. Tatabo ngoo hodi heen ko kulle de koyde nayi. Sahaa e sahaa kala ede ndukda ; hakkunde majje welaani.

Wadi sahaa gooto, musiiba tellii e mabbe. Maayo ngo kulle dee ndenndunoo ngoo beebi. Ko e ngoon maayo de njaratnoo, ede ngawa. Ko e maggo kadi de ndañata ndiyam ko de ndemiri. Ngam dadde e deen cadeele, de **ndaddii** peeje fof kono hay dara gasaani. De njaakdi e ko'e majje.

Ñalawma gooto, Joom maayo feeñani kulle dee. O wi'i de : « So on njidii jam ñiiba doo, alaa e sago nanondiron. So berde mon ngonii goote, hay dara sadtirtaa on.» Nii woni, kulle ladde dee ndenti daande maayo, njaafotiri. Doon e doon, de nji'i ndiyam ina **fuccitoo**. No hojom, maayo ngoo heewi.

Caggal duum, Joom maayo ngoo wi'i : « So on njidii jam duumiido, woto njejjitee dii doo wasiyaaji :

- dofto-dee hakkeeki hoddiibe ;
- mballee koddiido so jaakii ;
- kuutoro-dee gede denndaade dee no haanirta nii ;
- ndeento-dee kala ko ina bonna taariindi ndii ;
- ndeento-dee kala ko ina adda fitina e wuro ngoo ;
- keewee ko njeewtidton ko faati e jam e ko nawrata wuro ngoo yeeso ;
- mballondiree e kala sahaa. »

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ndaddii : woni miiiii, njiilii, lelnii ;

fuccitoo : woni ina yaltira doole.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Nde cadeele nda'naa ndee, yimbe bee peeje.

- mbaddii
- paddii
- ndaddii

2. So a yulii bidon ndiyam oo tan, dam

- muccitoo
- boccitoo
- fuccitoo

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol kulle kodi e wuro didabo ngoo ?

Naamnal 3 : Hol wasiyaaaji tati teenudi di Joom maayo oo totti de, ngam jam dañee e wuro ngoo ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

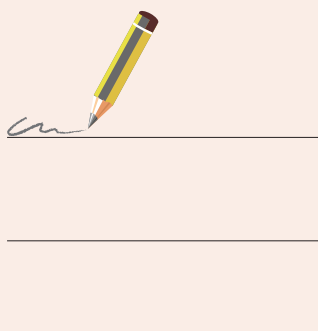
1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 32

Badɗiidi suka faade e jinnaabe mum

Won ko wadɗii suka faade e jinnaabe mum. Duum noon, aan sehil am, tiidno hedto mi no moyyi, ndewaa dii doo wasiyaaji.

Ko adii fof ko :

- weltin be, kadi teddinaa be ;
- reento ko ina metta be, kadi kala do tolni-daa yiilo ko ina wela be ;
- nanan be, ndewaa jamirooje mabbe, kadi ndeento-daa kade mabbe ;
- wayno be so a yidii naatde e huunde, sabu miiyo mabbe ina wadi nafoore.

Refti heen ko :

- toppito be so be naatanii mawnude ;
- hokku be jam, kadi cuuraa be ;
- toppito be so be cellaani, njiilano-daa be ledde, kadi ndokkaa be be ñaama ;
- reento haljinde be so ebe daano walla so ebe pooftoo;
- daro no moyyi e soklaaji mabbe, kadi coftaa e ligganaade be ;
- yaawno yahande be nele mabbe, kadi mbelto-daa e wadde de.

Sakkitii ko :

- jogo anniya teddinde be, kadi mbaɗaa heen hakke baawde maa ;
- salo fawde be ko be mbaawaa, ustaa soklaaji maa e mabbe ;
- reenani be jawdi ngonndi ndii e galle hee sabu ko be tampanbe ndi.

Sehil am, jinnaado ko ko reentetee no feewi no feewi. Anndu jinnaado ko haayre, bidfo ko wofoonde.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kade : woni gede de njamiraaka, de moyyaani wadde ;

haljinde : woni hebbinde dille haa hada godfo yeedde, jiibde hakkille nedfo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudfitoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giyiraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko hakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Laamu yaltinii kese e ko faati e taariindi.
2. Woto yabbu mbuus oo, ndiyam dam
3. E batu hee, mawbe bee peeje moyye.
4. Funeebe bee ngoni e neene mumen.

- 
- fuccitoo
 - kade
 - haljinde
 - ndadfi

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko cukalel foti wadde so jinnaabe mum ina daanoo walla ina pooftoo ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii cukalel ina foti reentaade wadde jinnaabe mum ko metti ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

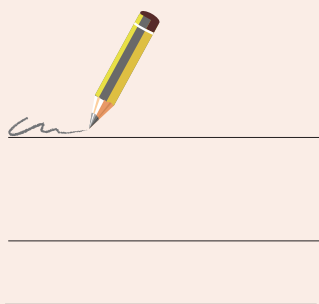
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Ñiiɓnugol jam

Kala ko nedɗo waawi dañde e aduna ko jam buri. Jam noon **ñiiɓaani** ko maa yiilee e kala sahaa. Duum noon, mbaɗen feere haa ɗum ñiiɓa. Jidɗo jam, kala ɗo waawi wonde, ina foti ñiiɓde e wasiyaaji mawɓe. Ko adii fof ko :

- yiilaade jam, kam e reentaade kala ko ina adda mettere e luural ;
- jabde miiɗooji ceertuɗi e nder yeewtere ;
- muñondirde e yaafondirde so juumre walla luural waɗii ;
- haalde goonga ko muusi muusi koo fof e kala sahaa ;
- dogde duko e jennondiral e kala sahaa.

Rewti heen ko :

- mawninde kala mo njii-ɗaa e yidande mo moyɗere e kala sahaa ;
- teddinde e tinde kala potɗo rokkeede geɗal ;
- fawde e yimɓe bee ko kattani, waasa tampinde ɗumen ;
- waasde jamfaade ɓe ngollodto-ɗaa e kala ko waawi wonde.

Sakkitii ko :

- reentaade yawde nedɗo e hutaade ɗum ;
- reentaade tooñde nedɗo e ɗemngal maa walla e baɗe maa ;
- reentaade kala sifaa tooñanng e yawaare ;
- hawritinde luurɗube haa ngonta gootum ;
- siftorde e kala sahaa, ko jam buri ko wonaa hono mum.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ñiiɓaani : woni ko daraaki do gootel, booyaani, duumaaki;

kattani : woni mbaawi walla mbaawani.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giyiraaɓe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo. | 2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Sukaabe ndoondotoo ko ko

- dottani
- cettani
- kattani

2. So goonga jam dañetaake e wuro.

- liɓaani
- ñiiɓaani
- fiɓaani

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol sardiiji tati baawdi ñiiɓnude jam, di mbaaw-ɗaa limtude ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii jam ɓuri luural ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 34

Jaafotiral

Sahaa kala, ardiibe gure dee e hilifaaɓe bee ina njeewtida e gede keewde. E oo doo sahaa noon be bamdii, be mbi'i ebe poti siftinde leñol ngol ko saabii jaafotiral ina wadi faayiida. Be nganndinii so jaafotiral alaa, jam woodataa. Jaafotiral ko fof'en toɗɗii.

E faamaamuya mabbe, be mbi'i ko : « Odon koddi e nder leegal hee e yimbe be on njiidaa jikkuuji. Won heen ko laabbe deedi, yidbe yimbe ; wodbe bee ko mettube yiiyam. Ina wadi be on njiidaa aada, diine walla yiyannde. So on njidii wuurdude e mabbe kambe fof e jam :

- njarlo-dee be, njaafo-don be juume mabbe ;
- nannganee be ngantuuji mabbe, kadi nganndon ko noon be ciforii ;
- hoto njanndilee gardo e mon ina dabba ballal, walla ina yidi dokkudo dum hakkille.»

Be beydi heen kadi, be mbi'i :

- mbismo-dee be, kedto-don be no moyyi, mballon be e cadeele mabbe ;
- hoto piɓee jeese so be ngarii e mon ;
- mballee be haa be ceera e cadeele mabbe ;
- mbaɗee ko mbaaw-don, mballon wondube e sii.

Eɗen mbaawi wiide yimbe bee maa ngollu ko nani koo, sabu ko duum teski-den e haala mabbe e kala sahaa. Gooto kala so hootii, maa haaldu heen e besngu mum, haalda heen kadi e wodbe be tawanooka jeewte dee.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

ɗabba : woni yiiloo, ndaara walla yida dañde ;

piɓee : woni ñirbinee, cokee, uddee.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, ɓe ndewtina mi e laawol. So ɓe ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So ɓe njuumii, mi rewtina ɓe e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ñakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Hoto jeeɓe so oɗon kaalda e jinnaabe mon.
2. So nedɗo ina ganndal, yo muñat ko heewi.
3. E dee kitaale tati toɓo ngoo
4. Mawɗo ina foti anndude ko sukaaɓe

- 
- ñiiɓaani
 - ɗabba
 - kattani
 - piɓee

Faamaamuya Tonngude tay'e e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol renndube jeeuwe dee ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii hilifaabe bee ina njeewta e ko faati e jaafotiral ?

So mi gasnii, mi tonnga tay'e e winndannde ndee.

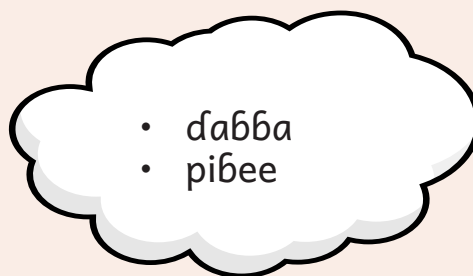
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 35

Ballondiral hakkunde men

E Sahre Billel, yimbe bee ina mballondira. Kala nde gooto e mabbe dañi haaju, so wonii ko banndiraado, walla ko koddiido, walla ko sehil, joom mum wallete. Sahaa gooto, mawdo wuro oo noddi batu. Gooto e mawbe bee yetti konngol, ina haalda e tawaabe bee, teenji noon e sukaabe bee. O wi'i be : « So en njidii hoddude koddigal moyyal e Sahre Billel hee, alaa e sago mballondiren.»

Mawdo oo beydi heen : « Ngaal ballondiral noon woppaani suka e mawdo, woppaani kadi debbo e gorko. Waddii gooto e men kala ko :

- wallude hoddiibe men e sokluibe ballal to bange ndema ;
- wallude koddiido boniraado **tiba** mum haa feewnita dum ;
- wallude kala dañdo kew haa kew mum rewa laawol ;
- daranaade famarbe doole bee ;
- salminde mawbe e be cellaani bee: ebe cokli yiide en e sara mabbe sahaa e sahaa kala.»

Mawdo goddo beydi heen wi'i : « Waddii en e ko ndenndu-d'en koo noon ko :

- fittude mbeddaaji dii e dingire dee, mbele eden labbina wuro ngoo ;
- **rewindaade** jande sukaabe bee to lekkol e to dufe Quraana too ;
- rewindaade jande sukaabe men wonbe e dufe toowde dee ;
- wadde feere, gooto e men kala, suka e mawdo, haa fof'en ndaana jam.

So en njaggondirii, en njurmondirii, maa en nguur moyyam e wuro men hee. »

Mi tara kelme dee e firo majje :

tiba : woni hippoode suudu feewniraande huɗo e leɗɗe e baaji ;

rewindaade : woni rewde e huunde walla gollal ina yeewtoo dum so ina rewi laawol.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Suudu wadndu ina buuba saanga nguleeki.

- diba
- tiba
- jiba

2. Jinnaabe ina poti jande sukaaabe mumen.

- fepindaade
- rewindaade
- winndaade

Faamaamuya Tonngude taye e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol no yimbe bee nguurdi to Sahre Billel ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii wallondirde ina wadi faayiida ?

So mi gasnii, mi tonnga taye e winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Mi tafa konngol tawa kuutorii-mi ko kelme gonde e nder ruulde hee.

Jamirooje :

1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

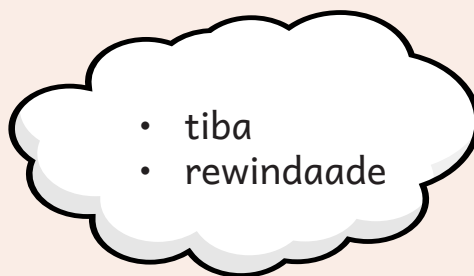
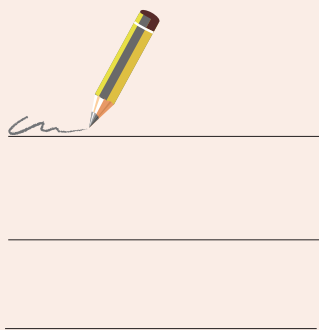
Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.

2. Ngol wada bado, badal e timmoode.

3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.

4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.



- tiba
- rewindaade



Winndanne 36

Ballondiral e nder galle

Galle amen woni ko e wuro wi'eteengo Jeeri Pete. Hodi doon ko miin, maama am gorko, maama am debbo, baaba am, neene am, miñi am, kaaw am, gorgol am e biɓɓe kaaw am. Banndiraabe amen heddiibe bee nana **carii** e gure walla nokkuuji goddi. Ko maama am gorko woni mawɗo galle oo. Omo teenjini wonde yo ɓesngu nguu rentat sahaa e sahaa fof ɗo gootel.

E heen pottital gootal o wi'i min :

- yo heew ko pottitton mbele oɗon mbaawa yi'ondirde ;
- **nootito-ɗee** so gooto e yimbe galle bee kewnii ;
- yo heew ko yeewoy-ɗon banndiraabe mon mbele maa on kumpito ɓe.

O beydi heen, o wi'i :

- yo sukaaɓe ɗofto mawɓe, yo mawɓe ne njurmo sukaaɓe ;
- nganndee ko sukaaɓe bee cokli to lekkol too, toppito-ɗon ɗum no moyyi ;
- mbaɗee feere haa ɓesngu nguu fof welda, hay gañondiral gootal waasa waɗde hakkunde mon ;
- yo ɓesngu nguu fof jaggondir, mballon ɗaɓɓe haaju e kabirɗe, walla ndarano-ɗon ɓe e caɗeele maɓɓe aduna.

Yimbe galle bee fof keɗiima no moyyi, tee nanii ko maama gorko oo haali koo. ɓe mbi'i maa ɓe ngollu no moyyi ko o waajii ɓe koo.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

carii : woni peccii, ngoni e nokkuuji ceertudi ;

nootito-dee : woni ngaree kawritee, ngaree tawtore-don.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudfitoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraaabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi suftoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Suutoobe poti ko bamdude.
2. Defte nana e dow taabal hee.
3. So wuro noddii batu heen e keewal.
4. Jinnaado kala ina foti jande sukaaabe mum.

- 
- carii
 - rewindaade
 - nootito-dee
 - tiba

Faamaamuya Tonngude tay'e e winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko besngu suka kaaloowo oo wasiyaa ?

Naamnal 3 : Hol ko wadi besngu nguu ina foti wallondirde ?

So gasnii mi, mi tonnga tay'e e winndannde ndee.

Binndol konngol Tafngo konngol

Mi tafa konngol tawa kuutorii-mi ko kelme gonde e nder ruulde hee.

Jamirooje :

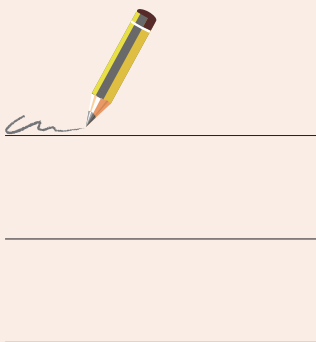
1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee.

2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol.

3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa.

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Kormotiral

Nder wuro Nayde, sahaa e sahaa fof, sukaabe **giy'iraabe** ina keewi fottitde. Deen pottitte ina mbada yontere fof laawol gootol. Be buri heewde yeewtidde noon ko ko faati e fedde mabbe ndee e kala ko faati e wuro ngoo. Wadi ñalawma gooto, be ndenti ngam yeewtidde e ko faati e no be kuutorirto kaalis mo meer oo rokkunoo be. Woodi e mabbe wiibe, be poti wadde kaalis oo ko e ekip futbol oo, wodde mbi'i kaalis oo foti ko feewnitireede lekkol oo.

E dow duum, woodi biido yahdaani e ngoon miijo. Weli-metti, kaalis oo foti ko fecceede, gooto fof heba gedal mum, yaha haaju mum. Dukoo ummii ! Yimbe natti hedtondirde. Won heen mbi'i mo ko o haali koo wadataa. Heddiibe bee mbi'i njahdaani e makko e no o haaldi nii ; kono ko o haali koo ko goonga. Be njahi haa be debi jaggondirde.

Ko doon tan neddo joom hakkille ummii, wi'i be :

- kormotiren e koye men, hoto hay gooto e men haal goddo oo ko metti ;
- njaafo-den juume de giy'iraabe men mbadata ;
- hoto hay gooto e men bonnu sardiji dental men ngal ;
- kolliten fof'en wonde mijooji dii fof ina mbaadi faayiida, hay so tawii noon edi ceerti ;
- yo gooto e men kala **horsin** goddo oo, njidondiren e ko'e men.

O beydi heen, o wi'i : « Duum doo so wadaama, maa en njii damal. »

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

giy'iraabe : woni tolnondirbe duubi ;

horsin : woni yid no feewi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko yakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Maari e Yero ko sabu ko be funeebe.

- miñiraabe
- giy'iraabe
- mawniraabe

2. So a yidii maama maa maa, jaɓ neleede.

- morsin
- horsin
- dorsin

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Tottir sardiiiji tati jamiraadi e kormotiral.

Naamnal 3 : Hol ko wadi kormotiral ko fotde e nder men ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

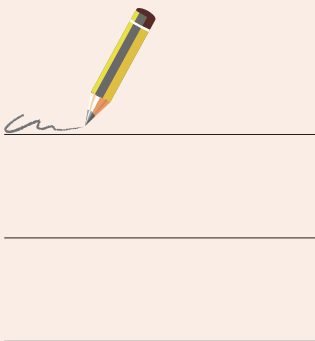
Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonde
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiyoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 38

Suka nehiido moyfo jikku

To lekkol amen, madam Kan ina heewi waajaade min e ko moyfi sahaa e sahaa kala. Omo heewi rokkude min yeruuji nehdi di min mbaawi huutoraade. Ko ko feewnata jikkuuji amen tan o waajotoo min. Kala ko madam yamiri min ko nafaore amen. Wadi ñalawma gooto, madam Kan yi'i Maari ina yahda e maama mum. Maama makko nana roondii saawdu, ina weelnii siwoo. Maari nani sawndii mo.

Nde be njahi haa booyi, donngal ngal teddi, maama makko dartii. O wi'i alaa e sago o fooftoo. Maari kañum nana yaha, ina fija. Ko e dow duum madam Kan noddii mo, wi'i :

- so a yi'ii nayeejo ina weelnii ko teddi, yaawno **kebtanaa** mo dum ;
- so a wonii e oto, a yi'ii mawdo ina darii, ummo ndokkaa mo o joodoo, mbaasaa runtaade mbayaa no mo yi'aani mo nii ;
- so a nanii mawdo ina noddii, woto jokku e fijirde maa mba'aa no mo nanaani mo nii : yah nooto-daa mo ;
- hedtoto no moyfi so mawdo ina waajo maa, so ko jinnaado maa walla kala goddo baawdo wonde fof.

Ndeen Maari hootii, o fudfdii wafde ko madam makko haalani mo koo. O nattii fadde haa mawdo ina ñaagoo mo ballal. Maari wontaa **ganto** kala nde nelaa. O beydiima teddinde neene makko, baaba makko, maamiraabe makko e yimbe leegal ngal.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

kebtanaa : woni njabanaa, njagganaa ;

ganto : woni salo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Faa e mawdo oo, mo ko o jogii koo.
2. Noddu maa ngara njannga.
3. So cukalel nelaama woto
4. miñiraabe maa, mballaa be e janje mabbe.

- 
- horsin
 - kebtanaa
 - giy'iraabe
 - ganto

Faamaamuya Tonngude winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko madam Kan waajii Maari ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii Maari ina rewtoo no moy'yi waajuuji madam Kan dii ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

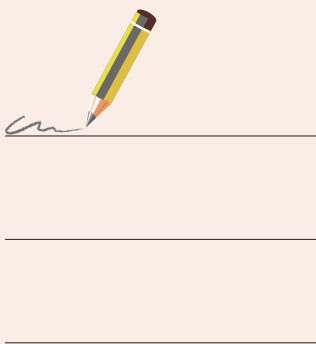
Binndol konngol Tafngo konngol

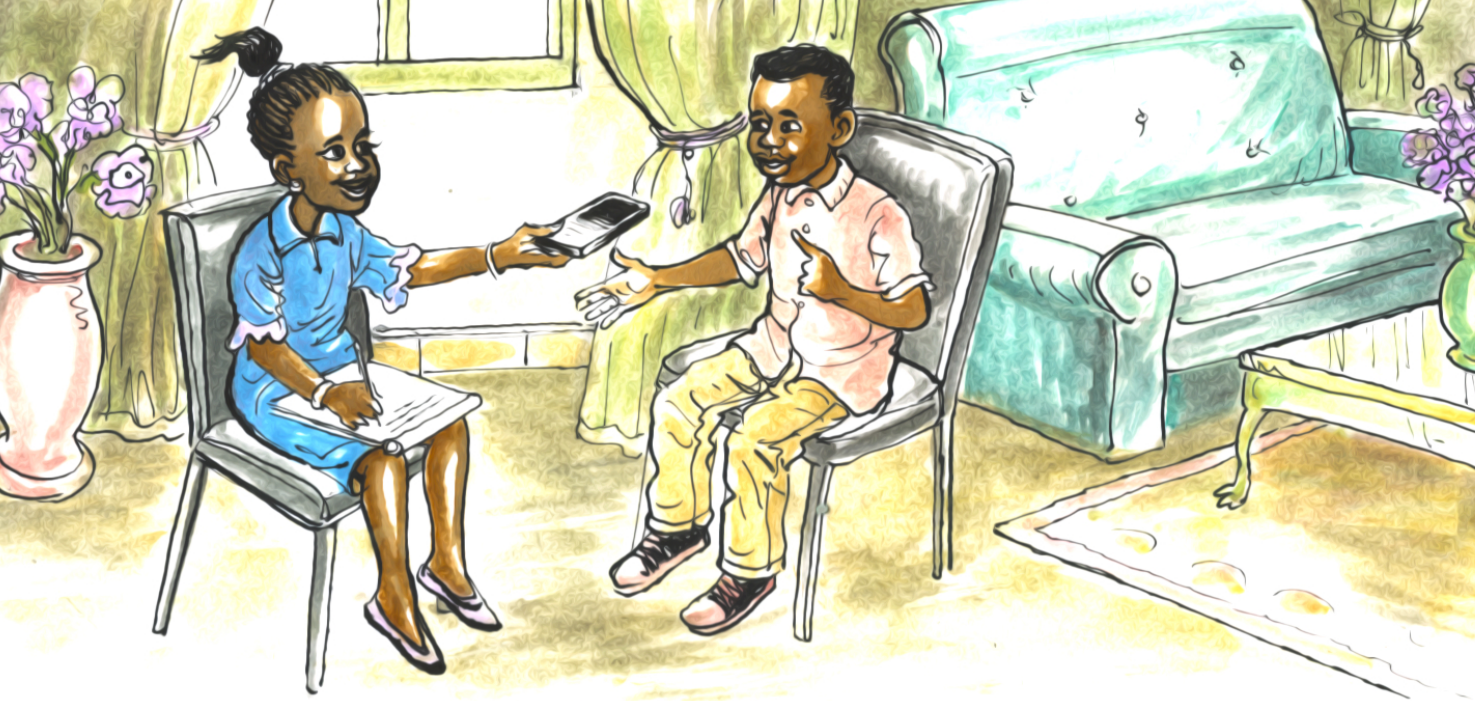
Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moy'yi e konngol am hee.





Winndannde 39

No enterwiiw wadĩrtee

Madam Kan wi'i sukaabe bee njanngata hannde ko no **enterwiiw** wadĩrtee. O wi'i sukaabe bee yo njah njeewtida e museeji dii. Sukaabe bee fof njahi. Nde be njahi haa booyi, be ngarti kono hay dara be ngaddaani. Nde o naamnii be hol sabaabu, sukaabe bee mbi'i mo nganndaa ko foti naamneede e no foti naamnoreede nii. E dow duum, madam Kan wi'i yo be mbaɗ goomuujɗi diɗo diɗo ; be naamnondira no be njiiri nguurndam maɓbe e nder lekkol hee. So be ngasnii, be tonnga no be mbaɗiri yeewtere ndee nii.

Nde sukaabe bee njeewtidi haa ngasni, ko ndeen madam Kan anndini be wonde so nedɗo yiɗii waɗde enterwiiw, ina woodi sardiiɗi di o foti rewde. Ndeen noon pot-ɗaa ko :

- waɗde **widto** e mo njeewtidtaa oo, gila e nguurndam haa e golle makko ;
- winndude naamne ɗee ko adii ;
- jaggude ñalawma mo pottitton, yiilaade kabirɗe moyɗe yettirɗe haala.

Madam Kan beydi heen kadi : « Huccondirɗe e nedɗo ina naamnoo dum weebaani. Ko duum saabii, aɗa foti :

- bismaade kodo maa, pawanaa mo doon ndiyam e kaas ;
- hollitɗe heɗotoobe bee kodo maa oo ko adii puɗɗagol ;
- dartaade sahaa e sahaa kala hakkunde naamne ɗee ;
- wasɗe tayɗe konngol mo njeewtidtaa oo ;
- yettude jeewtidteedo oo so yeewtere ndee gasii.»

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

enterwiiw : woni yeewtere hakkunde naamnotoodo e jaabotoodo ;

widto : woni njiilawu ngam burde anndude.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko njakki e maggol koo.

2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. So aɗa wafa kodo, a adoto hollitde mo.

- wiiwaano
- enterwiiw
- diiwaan

2. Ko taarik anndini min iwdi amen.

- woddito
- bidto
- widto

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko madam Kan jannginta sukaabe bee ?

Naamna 3 : Hol ko saabii badoowo enterwiiw oo ina jogoo mañetofon ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee.

Binndol konngol

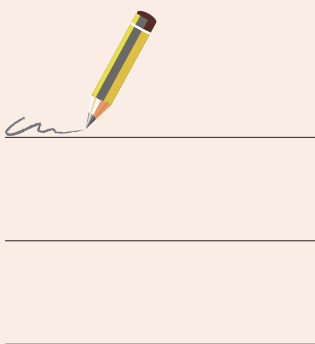
Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|--|
| 1. Mi tara kelme gonɗe
dee e nder ruulde
hee. | 2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa. |
|---|--|--|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.





Winndannde 40

Kaɓagol jontinooje

Ndeen so neddo wondii e jontinooje, sikketee ko jinneeji njaggi dum. Huunde fof wadee, tee yimbe bee njahataano dispaaseer. Jooni, yimbe bee ndañii yi'annde wodnde. So ndunngu faandiima, yimbe fof ina kirjinee e no ndeentortoo haa ndada e bone bowdi gaddooji jontinooje. Rajooji e teleeeji fof ngona e haalde dum, eɗi ciiftina yimbe bee wonde «falaade buri safraade». Yimbe nokku oo fof puɗɗiima burde annude jontinooje e maale mum.

Jaaynde « Suurnal» ndee feññinii kabaaru baɗɗo faayiida e no yimbe poti reentoraade rafi jontinooje. Ko baabaa Umaar soodi jaaynde ndee, addi dum e galle hee. Maari e Yero puɗɗiima janngude nde. Ko yumma mabbe walli be heen. Ndeen be ngasnii, be mbi'i kala jidɗo habaade jontinooje ina foti doftaade ko haalaa koo e jaaynde ndee :

- ittude kala ko **tudata** ndiyam e sara galleeji dɗi ;
- ubbude kala nokku do bowdi mbaawi suudaade haa njibina heen ;
- wadde feere fof haa daña fabiyon **cuuwaado** ;
- liirde fabiyon keso oo e buubri ñalawma timmuɗo hade mum huutoreede ;
- woownude koye men e lelaade jamma kala e nder fabiyon cuuwaado, teenti noon e rewbe sowiibe, kam e sukaabe tokosbe ;
- suurkinde lekki ndiiwoowi bowdi jamma fof, tawa noon yimbe bee ina boowal.

Ina wadi kadi peeje godde de jontinooje kabtortee. Ina jeyaa e majje wujaade nebam ndiiwojam bowdi.

Kelmeendi

Firo kelme

Mi tara kelme dee e firo majje :

tudata : woni wadata ndiyam do wootere, jagga ndiyam, dam leela gasde ;

cuuwaado : woni naatnaado e ndiyam mbaɗɗam posone bowdi.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Kelmeendi

Kuutoragol helmere e nder konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|---|--|
| 1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko jakki e maggol koo. | 2. Mi suɓtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol. | 3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee. |
|---|---|--|

Ekkorde :

1. Debbo-reedu lelotoo ko e nder fabiyon
2. Beeli ko caggal nde tobi haa silti.
3. Persidaa wadɗi ko e Rajo Senegaal.
4. booyii wadeede e nder leydi men.

- 
- wiɗto
 - enterwiiw
 - tudata
 - cuuwaado

Faamaamuya Tonngude winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko piɗande bowɗi ngaddata ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii falaade buri safraade ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

Binndol konngol Tafngo konngol

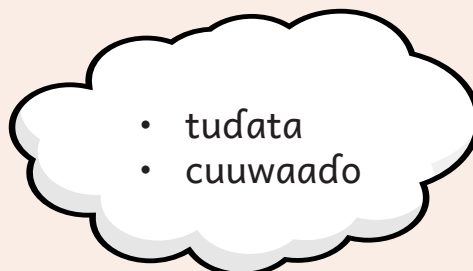
Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiɗoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.







Winndannde 41

Widto e enternet

E jamaanu ngon-dɛn hannde oo, enternet ina wadi nafoore. Yimbe fof ina njogii heen sokla, wonii ko rewbe walla worbe, wonii ko mawbe walla sukaabe. Ada waawi daɗde heen ballal e ko yaawi, tawa dɗum naamnaaki balloowo. Etaade anndude hol no mbaɗataa haa mbaawaa **ɗaɓɓitde** e enternet ina wadi nafoore. Duudu noon anndaa hol ko woni «enternet», anndaa nafoore mum, anndaa kadi no huutorirtee.

Maari, mo nganndu-ɗaa kaɗum e funeere mum Yero ɗigginii ko heewi e enternet, nana hirjina heen Duudu. Maari fammini Duudu hol ko woni jiilorga e nder enternet. O anndini mo kala ko neɗɗo sokli e enternet, ko jiilorga ngal huutortoo. E ndaɓɓa, Maari wi'i Duudu : « So ina yiiloo e enternet ko nii waɗata :

- ko adii fof, a seŋoto e resoo hee. So ordinateer maa walla telefon portaabal maa seŋaaki e resoo hee, a waawataa huutoraade enternet ;
- so a seŋiima haa a gasnii, suɓo jiilorga bi'eteengal Guugol ;
- so a subiiima Guugol, ngudditirtaa dɗum ko ñoyɣude ko yaawi ayaawo Guugol ngoo ;
- so boyet kaaldigal oo udditiima, maa a yii **cawpotal** mawngal ina wertii. E oon sahaa, tappaa ɗoon helmere walla konngol kolliroowol ko ɗaɓɓittaa koo ;
- so a yi'ii heen jaabawol ngol coklu-ɗaa ngol, ñoyɣaa heen ko yaawi.

Jooni noon, a waawii waɗande hoore maa. Eywa, hol ko paɗ-ɗaa ?»

Mi tara kelme dee e firo majje :

ɗaɓɓitde : yiilaade, wiɗtude, laarde ;

cawpotal : woni ayaawo ngo cenɗe nayi, tawa ko heen ɗiɗi cawndotirde fof poti.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo.

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraabe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ɗakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Janngoobe ina keewi kabaruuji e enternet.

- haɓɓitde
- faɓɓitde
- ɗaɓɓitde

2. Sardinje lekkol amen jogii ko sifaa

- gonpotal
- cawpotal
- potal

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko pot-daa adaade anndude e enternet ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii aɗa foti wiɗtude e enternet ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

Binndol konngol**Tafngo konngol**

Jamirooje :

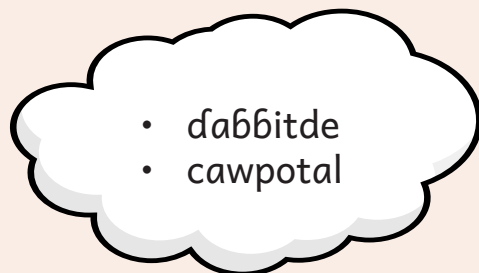
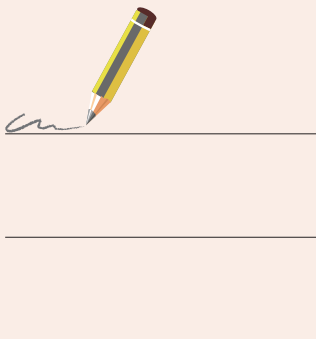
1. Mi tara kelme gonɗe
dee e nder ruulde
hee.

2. Mi miiɗoo konngol
ngol njogor-mi
winndude ngol.

3. Mi winnda konngol
ngol e kayee am
tawa engol jogii
maanaa.

Mi doftoo dee ɗoo doosɗe nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada baɗo, baɗal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirɗe kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyyi e konngol am hee.





Winndannde 42

Kuutoragol telefon portaabal

Maari hawii e kawgel badnongel lekkol mumen. Kawgel ngel wi'etee ko « Kudol kanje ». Baaba makko yeeni mo telefon portaabal jooddo. Sehilaabe makko heewbe ngarii, gooto kala ina yidi yiide telefon oo. Ebe na taarii Maari, kono o jabaani hay gooto mema telefon oo. Kala jidde yeewde telefon oo ko kanko jagganta dum. O wii maa yo a yeew kono woto a mem. Nde wonnoo Maari joodtoranooki dum, o sikkata ko kala memdo telefon oo ko ko bonata. Faati Kebe wi'i mo dum doo ko telefon tan, ñaametaake yaretaake. Maari jaabtii mo, wi'i : « Mi daccataa odon njandina mo, ekaran oo hela. Mi mooftat mo nii. »

Doon tan kaaw makko naati, Maari naamnii mo no telefon huutorirtee. Kaaw makko Alasan wi'i mo :

- ko adii fof, pot-daa ko sarsude telefon maa haa batiri oo heewa tep ;
- rewi heen ko, kala nde ada sarsa mo, yo taw ko sarseer jahdudo e makko kuutori-daa ;
- yiilo kuurdi ndi dakkataa e ekaran telefon oo hade mum fusde ;
- ada foti reglude gede baade no : demngal liggorto-daa ngal, ñalawma e waktu jondo oo, kartal maa SIM ngal, wonii ko piis gooto walla piisuuji didi njogi-daa ;
- nganndaa kadi, ada waawi beydude ngaanndi telefon maa. So a yidii dum, a yeewat karte memuwaar mbadaa heen.

Mi tara kelme dee e firo majje :

kuurdi : woni laral palastik dakketeengal e ekaraŋ telefonj portaabal mbele ina haɗa dum fusde, ina wi'ee kadi belennde ;

ngaannɗi : woni nokku ɗo geɗe mooftetee e nder telefonj portaabal ɗoo.

Taro regiingo

Mi tara winndannde ndee daande dow e taro regiingo.

So mi juumii, mi hedtoo heddiibe bee, be ndewtina mi e laawol. So be ngasnii, mi fudditoo taro ngoo

So mi gasnii, mi hedtoo giy'iraaɓe am bee ne tara winndannde ndee. So be njuumii, mi rewtina be e laawol.

Jamirooje :

1. Mi tara konngol ngol, mi teskoo ko ŋakki e maggol koo.

2. Mi subtoo helmere waawnde timmitinde konngol ngol.

3. Mi winnditoo konngol ngol e kayee am tawa mido huutorii helmere haannde ndee.

Ekkorde :

1. Biileydi doftiido sardiiji ina jogii fotde laamu.
2. Maari soodanii telefonj mum
3. So telefonj heewii, o weebataa huutoraade.
4. Lobbuli nayi dariidi portiidi ina njeyaa e sifaaji

- ngaannɗi
- cawpotal
- dabbitde
- kuurdi

Faamaamuya Tonngude winndannde ndee

Mi hedtoo, mi jeyee e gollal ngal.

Mi tara winndannde ndee fof. Mi jaabtoo naamne dee.

Naamnal 1 : Hol ko winndannde ndee haalata ?

Naamnal 2 : Hol ko Maari yeenaa nde o ardii kawgel ngel ?

Naamnal 3 : Hol ko saabii Maari ina foti yiilanaade telefonj mum kuurdi ?

So mi gasnii, mi tonnga winndannde ndee e konngi.

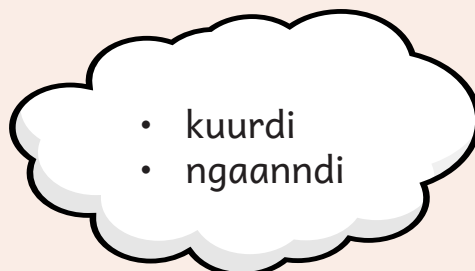
Binndol konngol Tafngo konngol

Jamirooje :

- | | | |
|---|--|---|
| 1. Mi tara kelme gonde dee e nder ruulde hee. | 2. Mi miiyoo konngol ngol njogor-mi winndude ngol. | 3. Mi winnda konngol ngol e kayee am tawa engol jogii maanaa. |
|---|--|---|

Mi doftoo dee doo doosde nayi :

1. Konngol am ngol jogoto maanaa.
2. Ngol wada bado, badal e timmoode.
3. Mi huutoroo poofirde kaande dee.
4. Helmere ndee feeña no moyfi e konngol am hee.



Darnde 1

Ngonka :

Ngam heblanaade beto sakket hitaande ndee, jannginoowo mon tottii ma ndee doo winndannde.

Yimbe, do ndenti kala, ina poti lelnude sardiiji do fof'en poti rewde. Duum ko huunde wadnde faayiida waawnde addude jam, waawnde jibinde nguurndam moyyam. Lekkol ko nokku do yimbe ndentata sahaa kala. Ko nokku janngirido, nehirdo. Huufbe dum bee ina keewi. Kono bee doo dido hay gooto buraani be heen nafaore ; been ngoni janngoobe bee e jannginoobe bee. Sardiiiji ngondiigu ina ciftina yimbe bee darnde nde be poti daraade e lekkol hee. Lekkol fof ina foti wadde jeewte jaajde, yetta miiyo fof'en, yeewa ko moyyi e ngondiigu, yamira dum. So ndeen yontii ko fof'en poti heen rewde. Lekkol Gurel Siriñ noon, goornamaa janngoobe e jannginoobe bee, e dow gardagol direkteer oo, lelnii dii doo sardiiji. Fof'en ina poti doftaade di.

Janngoowo oo ina foti :

- yettaade lekkol hojomaaji sappo ko adii nde sonetee ;
- laabde e comci mum, kadi laaba e banndu mum ;
- reentaade winndude walla soofde e bale dee ;
- reentaade tunwinde lekkol oo ;
- reentaade pijirlooji gaañooji sukaabe so be njaltii pooftel ;
- waasde addorde ko gaañata walla ko yuwata.

Jannginoowo oo ina foti :

- yettaade lekkol hojomaaji sappo e joyi ko adii nde sonetee ;
- jannginde sukaabe bee e fotndude be kambe kala ;
- waasde fiye janngoobe bee e waasde yattaade be.

Sardiiji ngondiigu dii poti ko janngede e fammineede e kalasuuji dii fof.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*

Darnde 2

Ngonka :

Lekkol mon ina wada kawgel ngam anndude burdo waawde tarde. Kalaas mon ina foti heen jeyeede, dum wadi odon poti subaade e mon taworteedo. Musee mon tottii ma ndee doo winndannde.

Dognugol welo

Reende kisal mum, ko fotde wonande neddo kala. Wadi ñalawma gooto, Badara waddii welo ina dogna dum e tali. Itti yimbe e deeyre tan ko nande tel. Ndekete ko Badara yani e oto darinoodo. Fof'en ndogi, taarii mo. Nde o ummii, be tawi o gaañaaki. Joom oto oo wi'i so a jogiima welo e mbedda hee, ina foti mbadtaa hakkille e ko heewi :

- Pot-daa dognude ko e takko tali hee, bado-daa do yimbe bee ndewata doo, mbirtoro-daa otooji dii banngede nano, so a yawtii di no moyyi peewtaa banngede ñaamo.
- Ada foti wadtude hakkille kadi e lampayon ndeentinirkon kon, njahraa jam jam e laabi-celi, walla ndarto-daa ko adii ada tacca laabi.
- Caggal duum, ina hadaa dognugol e hakkunde tali hee, e won e laabi walla do otooji mawdi ndewata. Wadi dum ko dognoowo welo kam e yahroobe koyde ndenndi ñaawoore.
- Woto yejjit ne miijooji keewdi kadi moyyaani. Ina wadi noon sardiiji jamirooji walla kafooji yah-ngartaa peewtudi e welo.
- So ada dogna welo, jaggir gidonjaaji dii juude didi no moyyi.
- Wad kaske mo ina dadndu maa so a yanii, tee mbaasaa dognude jamma.

Kala dognoowo welo ina foti wadtude hakkille e dii wasiyaaji mbele ina waasa loraade walla lorde goddo.

Yamiroore :

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*

Ngonka

Lekkol woni ko e uddude, odon poti beteede. Balloowo ma oo tottii ma binndande tati gonde les dee ngam heblude ma.

Aniwerseer funeebe bee

Hannde ko aniwerseer Maari e Yero. Be ndañii duubi jeenayi. Neene Ayse noddii sehilaabe maɓbe. Kaaw Alasan nawi funeebe bee e neene mumen jehre e oto mum. Ndeen be njettiima, be pa'i taabal baaba Idi. Oon yeeyi be ko be cokli koo. Jooni noon ebe poti yettude oto maɓbe be koota. So be njettiima, be peewna fof hade nde waktu oo yonata.

Be njalti, be nji'aani hay dara. Hol to oto oo woni ? Mbele kaaw maɓbe ko ko yahi dacci be ? Be ngasnii kaalis, tee neene Ayse addoraani telefon mum. Hol no be mbaɗata jooni ? Hayyii ! Yero seki. Omo miiɗoo maa sehilaabe makko ngar tawa hay dara gasaani. Ko dum tigi woni hoddiro ! Neene Ayse noddi taksi ina haalda e mum, so be njettiima, o yoba.

Be tinaani tan haa be nani piip ! Eyyoo ! Ko Alasan tigi ! O joofnoo ko to woddi. Be dacci taksi oo, be njoli e oto maɓbe.

Ndeen be ngartii, be tawi baaba Umar, maama Kummba e sukaaɓe bee ina kabbi mankaaji e dame dee e palanteeje dee. Funeebe bee ñaantii haa njoodi. Taabe dee pawaa tanngal e ñameele keewde kam e njarameeje.

Neene Ayse addi gatooyal mawngal. Be ñifi lampaaji dii, sonndelaaji kuɓɓaa. Yimbe ngoni e yimande be « Aniwerseer welii ! » Huunde maji, ndeke ko gorgol Huley fotatnoo be. Eskey oo aniwerseer !

Lekkol amen joodfo

Nder leegal amen Subalo, ina wadi lekkolaaji keewdi. Yimbe leegal bee e hodbe e leede godde dee fof, burani dumen ko nawde sukaabe mumen lekol amen.

Lekkol amen ina mawni, ina yaaji, ina yoodi. Ko tata juutdo taartii lekol oo. Kalasuuji mahaadi heen dii ko pentuur oolo mbadi. Edi catii dingiral lekol ngal. Hakkunde kubeeje dee, ina wadi ledde mawde. Cate majje ina naatnaattondiri, tee ina keewi baramlefi. Ko duum wadi de mbadi buubri. Ko e buubri majje janngoobe bee pijata so njaltii pooftel.

Kalfinaado sardinje oo ko sagata no feewi. Ko kanko feewni gason oo. Gason oo ina wertidi, ina yoodi, tee ina wadi fuloraaji. Ko laawon tokoson, portikon, mbadkon leydi daatndi laabndi cer, ngoni heen. Ko kalfinaado sardinje oo wisata gason oo, o doofa hudo bonko koo.

Kalasuuji lekol dii ina njajji. Palanteeje dee ko mawde, henndu ina naata no haanirta nii. Bale kalasuuji dii ina laabi. Ko jannginoobe bee yeewani kalaas heen fof yimbe fittoobe dum.

Deenoowo lekol oo ko heen hodi. Galle makko woni ko e damal hee, ina laaltaa pentuur roos. So a wirtiima galle oo, ada yi'a hubeere wodnde wadnde cuudi didi jajji. Ko toon woni defirdu nduu e kantin oo. Janngoobe bee ko doon ñaamata.

Sukaabe heewbe leegal ngal ina njidi janngude e lekol amen hee sabu makko yoodde.

Ballugol mawdo

Maama Hammadi hecci doo e leegal ngal fof. Gite dee nattii welde, tee o mawnii haa o wadti turaade. Ko duum wadi o yahata ko omo tuggoo. Ñalawma gooto, o yalti omo yahndoo. O rewi yahde ko juuti haa o ronki annditde galle mabbe, o majji. Nde o joodii e les lekki ngooti omo fooftoo, rewbe mbirtii mo calmini mo. Hade makko naamnaade be fof, tawi been bennii. Hannde maama Hammadi jogorii tampude.

E dow duum, Maari e Yero, umminooɓe lekkol, tawi omo joodii. Nde be naamnii mo hol ko wadata doon, o wi'i ko o majjudo. Sukaabe bee njaggi e sawru makko, ina njeewtida e makko haa galle. Ndeen be kaalanii dum neene mabbe, oon wi'i be on mbaɗii golle joodde. O beydi heen, o wi'i be :

- doftee maama mon so won ko soodata to nder wuro too ;
- njahanee mo nule makko to galleeji goddi walla to jehre ;
- so on nji'i mawdo jidɗo taccude tali, mballee mo no o tacciri, sabu otooji dii ndogirtaa seese ;
- woto njoodo-dee ngoppon mawdo daroo, so on ndenndii oto ;
- woto njabee huccitde e mawbe ina pada ko juuti e ranjuuji hee. Ndokkee be, be ngadoo yawtude so on kawrii e mabbe.

Mbaɗten hakkillaaji no moyyi e nayeɓe be nguurdu-den bee, sabu ebe cokli ballal men.

Yamiroore

1. *Tar winndannde ndee daande dow.*
2. *Wad jamirooje de musee oo tottu maa dee.*

Cet Outil de classe a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).



USAID
DU PEUPLE AMERICAIN